

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Benjamin Siltamäki

Factoringrahoittajan riskienhallinta

Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Talousoikeus

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**

Tekijä:	Benjamin Siltamäki		
Tutkielman nimi:	Factoringrahoittajan riskienhallinta		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Pekka Vainio		
Valmistumisvuosi:	2024	Sivumäärä:	69

TIIVISTELMÄ:

Factoringrahoitus on jatkuvasti suosiotaan kasvattava rahoitusmuoto. Vaikka se onkin hyvä tulonlähde rahoittajille, liittyy siihen luonnollisesti monia riskejä. Sillä ei ole varsinaista omaa lainsäädäntöään, joten siihen sovellettava sääntely perustuu oikeuskäytäntöön sekä erinäisiin yleisiä irtainta varallisuutta koskeviin normeihin. Tämän tutkielman tarkoitus onkin vastata kysymyksiin, minkälaisia riskejä factoringjärjestelyyn liittyy rahoittajan näkökulmasta ja, miten näitä riskejä voidaan hallita nimenomaan rahoitusoikeudellisesta näkökulmasta.

Tutkielma on pitkälti kirjallisuuskatsaus, jossa on hyödynnetty vakuus- ja sopimusoikeudellista oikeuskirjallisuutta. Kirjallisuudesta saatuja näkemyksiä on täydennetty oikeuskäytännöllä ja niihin liittyvillä kommentaareilla, sekä erinäisillä artikkeleilla. Tutkimuksessa on täten käytetty lainoppia tutkimusmenetelmänä, jonka tarkoituksena on tutkia ja tulkita oikeudellisia tekstejä. Tutkielmassa on hyödynnetty myös suomalaisen rahoitusyhtiön toimitusjohtajalle tehtyä haastattelua. Haastattelusta saatiin arvokasta tietoa, miten rahoittaja kokee factoringrahoituksen haasteita käytännön näkökulmasta. Oikeuskirjallisuuden ja -käytännön, sekä haastattelun avulla on pyritty ymmärtämään factoringrahoitukseen liittyviä riskejä ja riskienhallintaa syvemmin ja kokonaisvaltaisesti. Tutkielma on siis myös laadullinen tutkimus.

Vaikka lähtökohtana onkin rahoitusoikeudellinen tutkimus, on liiketoiminnallista näkökulmaa pyritty sisällyttämään koko tutkielmaan. Riskienhallintaan liittyvässä aiheessa on toki jo luontaisesti liiketoiminnallinen näkökulma. Tunnistamalla factoringrahoituksen riskit ja hallinnoimalla niitä voidaan luonnollisesti välttyä taloudellisilta tappioilta.

Tutkielman alussa käydään läpi kotimaisen ja kansainvälisen factoringrahoituksen yleispiirteet ja muodot. Tarkoituksena on antaa lukijalle perustiedot factoringrahoituksen kulusta ja juridisesta viitekehyksestä. Kansainvälisen factoringrahoituksen osalta käsitellään myös siihen liittyviä haasteita ja riskejä, sekä kansainvälisiä sopimuksia, joilla voidaan pyrkiä hallitsemaan näitä riskejä.

Kun lukijalla on käsitys factoringrahoituksen perusluonteesta, on mahdollista tarkastella syvemmin siihen liittyviä riskienhallintatapoja ja riskejä. Tutkielman keskeisimpiä tarkastelun kohteita ovat, minkälaiset asiakkaat ja saatavat soveltuvat parhaiten rahoituksen piiriin, miten väärinkäytökset tunnistetaan ja torjutaan, miten siirtoilmoituksella suojaudutaan muita velkojia vastaan ja, miten rahoittaja voi turvata omat oikeutensa maksukyvyttömyystilanteissa. Kaikkiin edellä mainittuihin kohtiin liittyy riskejä saatavien kuitausoikeudesta ostajan väitteentekomahdollisuuteen. Tunnistamalla nämä riskit ja hallitsemalla niitä, rahoittaja voi turvata omat oikeutensa saataviin ja varmistaa rahoitusjärjestelyn sujuva jatkuvuus.

AVAINSANAT: factoringrahoitus, laskurahoitus, riskienhallinta, panttaussopimus, vakuusoikeus, saatavakauppa

Sisällys

1	Johdanto	7
1.1	Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	7
1.2	Tutkimuksen rakenne ja haastattelu	9
1.3	Tutkimusmenetelmä	10
2	Kotimainen factoringrahoitus	12
2.1	Factoringrahoituksen yleiskuvaus	12
2.2	Factoringjärjestely erikoisrahoitusmuotona	12
2.2.1	Kolmikantasuhde	12
2.2.2	Factoringjärjestelyn eteneminen	13
2.3	Factoringrahoituksen oikeudellinen viitekehys	15
2.3.1	Säätely	15
2.3.2	Laskusaatavan siirto oikeustoimena	16
2.3.3	Laskusaatavan panttaus vakuusoikeudellisesta näkökulmasta	17
2.4	Factoringrahoituksen käyttö Suomessa ja maailmalla	19
2.5	Laskurahoituksen edut rahoittajalle	21
3	Kansainvälinen factoringrahoitus	24
3.1	Kansainvälisen factoringrahoituksen rakenne	24
3.2	Tyypillisimmät rahoitusjärjestelymuodot	25
3.3	Riskit ja haasteet rahoittajalle	28
3.4	Kansainvälinen lainsäädäntö osana rahoittajan riskienhallintaa	29
3.4.1	UNIDROIT	29
3.4.2	YK:n käytäntö saamisten luovutukselle kansainvälisessä kaupassa	31
4	Rahoitusneuvottelut	34
4.1	Asiakkaiden hyväksyntä	34
4.2	Saatavien kuittaus	35
4.3	Myyntisaatavien ostaminen	36
4.4	Väärinkäytösten tunnistaminen ja ennaltaehkäisy	37

5	Sopimus osana riskienhallintaa	40
5.1	Rahoitussopimuksen laatiminen	40
5.2	Saamisten hyväksyminen luoton perusteeksi	43
5.3	Siirtoilmoitus	44
5.4	Panttaukseen liittyvät erikoistilanteet	46
5.5	Panttaussuhteen lakkaaminen	49
6	Riskit ja riskienhallinta insolvenssitilanteissa	50
6.1	Panttivelkojan vilpittömän mielen suoja	50
6.2	Myyjäryityksen konkurssi	51
6.3	Takaisinsaanti konkurssipesään	52
6.4	Etuoikeusjärjestyksen määräytyminen	56
6.5	Ostajan väitteentekomahdollisuus	57
6.6	Cut off -lausekkeen käyttö	58
7	Yhteenvedoa factoringrahoittajan riskienhallinnasta	60
8	Lähteet	64
9	Liitteet	68
	Liite 1. Haastattelukysymykset	68
	Liite 2. Oikeustapaustuettelo	69

Kuvat

Kuva 1. Esimerkki factoringjärjestelyn etenemisestä	15
Kuva 2. Globaalin factoringrahoituksen volyymin muutos miljardeissa euroissa	21
Kuva 3. Esimerkki kahden factoringyhtiön järjestelmän yleisestä rakenteesta	25
Kuva 4. (Kuvan alkuperäinen nimi Graph 1.) Direct factoring -järjestelyn tyypillinen rakenne	26

Taulukot

Taulukko 1. Factoringrahoituksen volyymin vertailu maittain (miljoonissa euroissa)	20
--	----

Lyhenteet

Velkakirjalaki	VKL
Kauppakaari	KK
Laki luottolaitostoiminnasta	LuottolaitosTL
Konkurssilaki	KonkL
Laki takaisinsaannista konkurssipesään	TakSL

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

Pankkilainat ovat edelleen merkittävin vieraan pääoman lähde kaikenkokoisille yrityksille Suomessa.¹ Ei kuitenkaan riitä, että yrityksen rahoitus on hoidettu pitkällä aikavälillä, vaan yksi rahoituksen ydinkysymyksistä liittyykin rahoituksen päivittäiseen järjestämiseen. Raha on riitettävä päivittäisten laskujen maksamiseen, jottei yrityksen jokapäiväisten rutiinien toteutus vaarantuisi.²

Rahoituksen saaminen tuottaa haasteita erityisesti pienemmille yrityksille. Haasteita muodostuu muun muassa käyttöpääoman hankkimisessa, sillä myyjäyritys myöntää ostajayritykselle maksuaikaa tyypillisesti 30 päivästä 90 päivään. Myyjälle muodostuu näin taseeseen myyntisaamisia.³ Yritys voi pyrkiä vapauttamaan käyttöpääoman tarvetta esimerkiksi lyhentämällä maksuaikoja, tarjoamalla käteisalennuksia tai turvautumalla rahoitusyhtiön tarjoamaan factoringrahoitukseen.

Likviditeetti on yrityksen elinehto. Rahavirralla pystytään tuottamaan uusia investointeja, aloittamaan uusia projekteja ja viemään nykyiset projektit aikataulussa loppuun.⁴ Luotoksi myydyt myyntisaamiset ovat epälikvidejä saamisia yrityksen taseessa. Pääomaa sitovilla yrityksillä ei välttämättä ole tarpeeksi pääomaa, jolla voidaan rahoittaa luottoajan aikainen tuotanto.

Siksi yritykset voivat turvautua factoringrahoitukseen. Sen avulla voidaan rahoittaa jatkuva yritystoiminta panttaamalla tai myymällä myyntisaamisensa rahoituslaitokselle.⁵ Factoringrahoituksessa myyjäyritys panttaa myyntisaatavat rahoittajalle ja saa lainaa

¹ Niskanen & Niskanen, 2016: 28

² Martikainen, Sinivuori & Martikainen 2009: 11-12

³ Klapper, 2005: 1

⁴ Edwards ja Muut, 2017: 8

⁵ Li & Gu, 2018: 1

tyypillisesti 80% laskujen määrästä.⁶ Rahoittaja voi myös ostaa laskusaatavat suoraan myyjäyrittäjiltä. Kummassakin tapauksessa myyjäyrittäjä saa kassavirtaa suoraan yrityksen käyttöön, eikä tarvitse odottaa, että asiakkaat maksavat laskunsa vasta maksuajan lopulla.

Factoringrahoitus soveltuu erityisesti toimialoille, joissa on pitkät maksuajat. Sen avulla myyjäyrittäjä pystyy tarjoamaan asiakkailleen parempia maksuehtoja, ja kassavirta tasoittuu ja vältetään näin mahdollisilta viivästyskoroilta.⁷ Sen lisäksi esimerkiksi alipääomitetut yritykset voivat hyötyä myyntisaamisten luotottamisesta.⁸

Laskujen panttaamisessa ja myynnissä, rahoittaja veloittaa palvelustaan rahoituskulut. Factoring-rahoitus voi tarjota varman ja hyvän tulonlähteen vakavaraisten ja tunnettujen asiakkaiden osalta. Se ei luonnollisesti ole kuitenkaan riskivapaata ja suurimpia haasteita rahoittajalle ovat väärinkäytökset ja erilaiset insolvenssitilanteet. Tutkielman tarkoituksena on esittää, miten rahoittaja pystyy rajaamaan omia riskejään asiakkaiden valinnassa, turvata oikeusasemansa sopimusratkaisuilla, sekä hallita riskejä asiakkaiden maksukyvyttömyystilanteissa.

Aihetta lähestytään pitkälti rahoitusjuridisesta näkökulmasta. Vaikka factoringrahoitukselle ei ole varsinaisesti omaa lainsäädäntöä, käytännössä factoringrahoitukseen tulee sovelletuksi esimerkiksi yleisiä irtainta varallisuutta koskevia normeja. Oikeudellinen katsaus on kuitenkin vain liiketoiminnallisen näkemyksen tukena. Normit antavat viitekehyksen, jonka avulla rahoittaja voi hallita riskejä omassa liiketoiminnassaan. Riskienhallinta aiheena antaa tutkielmalle jo valmiiksi liiketoiminnallista näkökulmaa, mutta sitä on myös pyritty täydentämään esimerkiksi haastattelulla. Haastattelu antaa tutkielmalle arvokasta tietoa siitä, miten rahoittaja näkee factoringrahoituksen riskit toiminnassaan.

⁶ Hoppu ym, 2011: 224

⁷ Yritystulkki.fi

⁸ Sopranzetti, 1999: 295

Tutkielmassa pyritään vastaamaan ennen kaikkea seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkälaisia riskejä factoringrahoitus pitää sisällään rahoittajalle?
2. Miten rahoittaja voi hallita näitä riskejä juridisesta näkökulmasta?

1.2 Tutkimuksen rakenne ja haastattelu

Tutkimus on jaettu seitsemään päälukuun. Ensimmäinen luku on johdanto tutkielman aiheeseen, tutkimuskysymyksiin ja rakenteeseen. Toisessa luvussa käydään läpi kotimaisen factoringjärjestelyn pääpiirteet ja sen oikeudellinen viitekehys. Näiden avulla voidaan jo tunnistaa niihin liittyviä riskejä, joita käsitellään tarkemmin myöhemmissä kappaleissa. Kolmannen luvun tehtävänä on käydä läpi kansainvälisen factoringrahoituksen eri muodot, niihin liittyvät riskit ja niiden hallintakeinoja. Toisen ja kolmannen luvun tehtävänä on myös osoittaa factoringrahoituksesta tehtävän tutkimuksen ajankohtaisuus ja mielekkyys. Neljännessä kappaleessa tarkastellaan asiakkaiden ja saatavien valintaan ja hyväksymiseen liittyviä riskejä. Kappaleessa käsitellään muun muassa kuittausmahdollisuuden tuomaa riskiä ja factoringrahoitukseen liittyvää väärinkäyttö- ja petosriskiä. Viidennessä kappaleessa käsitellään sopimiseen liittyviä riskejä eli, minkälaisia asioita rahoittajan kannattaa esimerkiksi huomioida rahoitussopimusta tehdessään ja mitä saatavia on tarkoituksenmukaista sisällyttää factoringsopimukseen. Kuudennessa kappaleessa käydään läpi erilaisiin maksukyvyttömyystilanteisiin liittyviä riskejä ja niiden riskinhallintakeinoja. Seitsemäs ja viimeinen kappale on omistettu lopputulokselle ja yhteenvedolle tutkielmassa läpikäydyille riskeille.

Tutkielma on systematisoitu pitkälti riskienhallinnan näkökulmasta. Eri riskienhallintakeinot ohjaavat siis tutkielman rakennetta ja riskit, joita niillä pyritään hallitsemaan, on esitetty riskinhallintakeinojen kanssa. On myös huomionarvoista, että tutkielmassa käsitellään lyhyesti saatavien ostoa, mutta muuten se on rajattu tutkielman ulkopuolelle. Factoringrahoitusta käsitellään siis tutkielmassa siitä näkökulmasta, että laskusaatavat on pantattu luoton limiitiksi.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkielman tutkimusmenetelmänä käytetään ennen kaikkea lainoppia. Lainoppi on oikeudellisia tekstejä tutkivaa tiedettä, jonka metodit ovat tulkinnan menetelmiä. Metodeille olennaisia ovat tulkinta-, punninta-, ratkaisu- ja oikeuslähdenormit.⁹

Lainopillisen tutkimuksen keskiössä ovat oikeusnormit ja niiden ajatussisältö. Oikeusnormilause antaa informaatiota oikeusnormin ajatussisällöstä, jota lainoppi pyrkii tulkinnallaan selvittämään, selventämään, täsmentämään ja ilmaisemaan.¹⁰

Tutkielma on toteutettu myös laadullisena tutkimuksena. Siinä käytetään aineistonkeruussa menetelmiä, jotka vievät tutkijan lähelle tutkittavaa kohdettaan. Tutkijan pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien näkökulma tutkittavana olevasta ilmiöstä. Sen takia tyypillisiä aineistonkeruun muotoja laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu ja havainnointi. Kuitenkin tilastolliselle tutkimukselle tyypillisen satunnaisotannan sijaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä harkinnanvaraista otosta, jolloin tutkittavaksi valitaan kohde, jonka kautta voidaan syvällisesti perehtyä tarkasteltavana olevaan ilmiöön.¹¹ Tästä syystä tutkielmaan ei ollut tarkoituksenmukaista sisällyttää laajaa haastattelujoukkoa. Haastatteleamalla puhelimitse Suomessa toimivan factoringyhtiön toimitusjohtajaa, saatiin syvällisempää tietoa siitä, miten tyypillinen factoringrahoittaja näkee riskit ja niiden hallintakeinot.

Osa tutkimuksesta toteutettiin siis puhelinhaastatteluna. Haastateltavana oli Rahoittamo Oy:n (myöhemmin Rahoittamo) toimitusjohtaja Kimmo Klemola. Rahoittamo harjoittaa perinteistä factoringrahoitusta, jossa laskusaatavat pantataan luoton vakuudeksi. Rahoittamon asiakkaina ovat pääasiassa pienet ja keskisuuret suomalaiset yritykset. Vuonna 2023 yhtiö rahoitti laskuja yhteensä noin 85 miljoonan euron edestä.

⁹ Hirvonen, 2017: 37

¹⁰ Hirvonen, 2017: 37-28

¹¹ Eskola ja muut, 2001: 68

Rahoittamon toiminnassa pyritään rahoituksen lisäksi myös neuvomaan asiakasyrityksiä luottoriskien ehkäisyssä, sekä muissa liiketoimintaan liittyvissä taloudellisten ja oikeudellisten riskien hoidossa.¹²

Edellä mainittujen seikkojen takia Kimmo Klemolan haastattelu antoi arvokasta tietoa siitä, miten suomalaisessa factoringyhtiössä nähdään laskurahoituksen riskejä ja, miten niitä voidaan hallita. Haastattelusta on näin ollen otettu otteita kaikkiin tutkielman osiin. Haastattelukysymykset ovat tutkielman liitteenä lopussa.

Tutkielmassa aineiston analysointi on, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensä, ennen kaikkea aineistolähtöistä. Etukäteen luokiteltujen muuttujien sijaan analysoinnissa jäsennetään aineistosta ne aiheet, jotka ovat tulkittavissa merkityksellisiksi tutkittavan ilmiön kannalta. Aineiston käsittelyssä pyritään myös kokonaisvaltaisuuteen siinä, että tutkittavaan ilmiötä koitetaan ymmärtää suhteessa kontekstiinsa ja tutkimuksen kohteen erityispiirteisiin.¹³

Factoringrahoituksen keskiössä on panttaussopimus. Tutkielmassa on siten hyödynnetty lähdeaineistona factoringrahoitukseen liittyvän oikeuskirjallisuuden lisäksi sopimus-, luotto- ja esinevakuusoikeuteen liittyvää oikeuskirjallisuutta. Näistä saatua tietoa on tarpeen mukaan täydennetty artikkeleilla ja muilla verkkoaineistoilla. Koska factoringrahoituksesta ei ole olemassa omaa lainsäädäntöä, oikeuskäytäntö ja oikeustapauskommentaarit ovat myös antaneet tutkielmalle tärkeää tietoa, minkälaisia riskejä factoringrahoitukseen liittyy.

¹² Rahoittamo.fi (2024)

¹³ Eskola ja muut, 2001: 68

2 Kotimainen factoringrahoitus

2.1 Factoringrahoituksen yleiskuvaus

Factoring on laskurahoitusta, jolla myyjäyritys saa muutettua myyntisaamisensa välittömästi rahaksi.¹⁴ Factoringrahoituksessa myyjä saa luottoa rahoittajalta luottamalla myyntisaamisiaan. Luoton vastineeksi myyjäyritys antaa tyypillisesti luoton vakuudeksi kaikki nykyiset ja myös tulevat myyntisaamisensa. Kaikki myyntisaamiset eivät aina ole luottokelpoisia ja päätös saamisten sisällyttämisestä luottomassaan säilyy rahoittajalla. Vaikka saamista ei hyväksyttäisi luoton piiriin, säilyy se silti osana vakuuspiiriä.¹⁵

Factoring-rahoitus voidaan toteuttaa, joko antamalla myyntisaamiset luoton vakuudeksi rahoittajalle, tai rahoittaja ostaa kyseiset laskusaatavat myyjältä. Lainanannossa luottoriski ostajien maksukyvyttömyydestä säilyy alkuperäisellä velkojalla (myyjäyrittäjällä), kun taas saamiskaupassa rahoittaja omaksuu luonnollisesti luottoriskin.¹⁶

2.2 Factoringjärjestely erikoisrahoitusmuotona

2.2.1 Kolmikantasuhde

Factoringjärjestely perustuu kolmikantasuhteeseen, jossa osapuolina ovat asiakas, myyjä ja rahoittaja. Alkuperäisen myyjän ja asiakkaan välillä on luonnollisesti alkuperäistä saamista koskeva suhde, jossa myyjä myy laskua vastaan palvelun tai tuotteen asiakkaalle. Myyjäyrittäjän (alkuperäinen velkoja) ja rahoitusyhtiön välinen suhde perustuu rahoitussopimukseen. Rahoitussopimukseen sisältyy rahoitusta ja vakuutta koskevat yksityiskohtaiset vakioehdot ja siinä määritellään muun muassa luoton enimmäismäärä, korko, factoringpalkkio, sekä mahdollisesti järjestelypalkkio. Rahoitussopimuksessa

¹⁴ Hoppu & Hoppu, 2011: 224

¹⁵ Björk, 1983: 327

¹⁶ Klapper, 2005: 3–4

sovitaan vakuudenannosta niin, että myyjäyritys luotonsaajana siirtää kaikki laskusaatavansa luotonantajana toimivalle rahoittajalle niin luotottamista varten, että vakuudeksi saamastaan luotosta. Vakuudeksi antamista voidaan pitää laskusaatavan panttauksena.¹⁷

Asiakkaan ja rahoittajan välinen suhde syntyy, kun rahoittaja lähettää asiakkaalle alkuperäiseen saamiseen perustuvan laskun siirtoilmoituksella. Siirtoilmoituksella rahoittaja ilmoittaa asiakkaalle, että tulevat maksut maksetaan alkuperäisen myyjän sijaan rahoittajalle.

2.2.2 Factoringjärjestelyn eteneminen

Ensimmäinen askel factoringjärjestelyn toteutumisessa on luonnollisesti asiakkaan tilaus. Jos myyjällä ja rahoittajalla ei ole factoring-sopimusta jo solmittu, myyjä toimittaa tuotteen ja laskun asiakkaalle, ja vasta sen jälkeen lähestyy rahoittajaa laskurahoitukseen liittyen.

Tässä vaiheessa kysymykseen tulee, voidaanko laskut hyväksyä osaksi luottopiiriä. Luotonantaja arvioi laskuihin ja myyjään liittyviä riskejä, joita ovat muun muassa myyjän vakavaraisuus ja tunnettavuus. Factoring-rahoituksessa yksi tärkeimmistä riskienhallinnan osa-alueista on myös tunnistaa mahdolliset tekaistut laskut ja muut väärinkäytökset.

Kun rahoittaja on arvioinut laskusaatavat todellisiksi ja myyjäyritykseen liittyvät riskit hyväksyttäviksi, solmitaan rahoitussopimus myyjän ja rahoittajan välille. Rahoitussopimusta kutsutaan factoring-sopimukseksi ja siinä kaikki nykyiset ja tulevat myyntisaamiset annetaan perinteisesti luoton vakuudeksi. Tällöin yrityksen myyntitilit kokonaisuudessaan voivat kulkeutua rahoittajan kautta sopimuskauden ajan. Rahoittajat

¹⁷ Niemi, 2014: 126

ovat tosin viime vuosina alkaneet tarjota yhä enemmän myös yksittäisten laskujen rahoittamista.¹⁸

Myyjäyritys siirtää myyntisaamisensa rahoittajalle vakuudeksi ilmoittamalla omille asiakkailleen, että lasku on siirretty rahoitusyhtiölle ja maksu suoritetaan nimenomaan rahoitusyhtiölle. Sen jälkeen rahoitusyhtiö maksaa myyjäyritykselle rahoitussopimuksessa sovitun osan luoton määrästä, joka on tyypillisesti 80 % laskun määrästä. Kun asiakas on maksanut laskun kokonaan rahoitusyhtiölle, myyjä saa loppuosan luottokustannuksilla vähennettynä.¹⁹

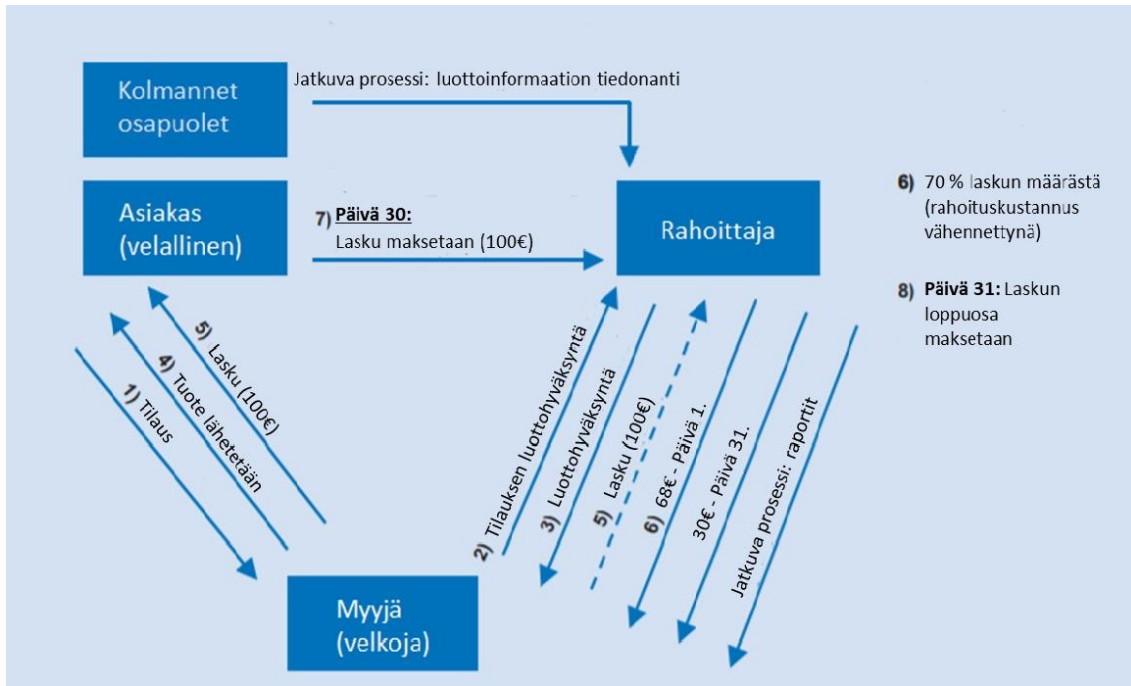
Factoring-rahoitus voidaan toteuttaa, joko antamalla myyntisaamiset luoton vakuudeksi rahoittajalle, tai rahoittaja ostaa kyseiset laskusaatavat myyjältä. Lainanannossa luottoriski ostajien maksukyvyttömyydestä säilyy alkuperäisellä velkojalla (myyjäyrityksellä), kun taas saamiskaupassa rahoittaja omaksuu luonnollisesti luottoriskin.²⁰ Rahoittamon tapauksessa laskusaamisten ostoa ei käytetä ollenkaan. Luonnollisesti kyseinen vaihtoehto on huomattavasti riskisempää verrattuna laskusaatavien panttaamiseen, joten se on harvinaisempaa.

Seuraavaksi on esitetty havainnollistava esimerkkitapaus factoringrahoituksen kulusta. Kuvassa käydään läpi tyypillinen factoringjärjestely, jossa saatavat annetaan luoton vakuudeksi.

¹⁸ Li & Gu, 2018: 2

¹⁹ Hoppu ym, 2011: 224

²⁰ Klapper, 2005: 3–4

Kuva 1. Esimerkki factoringjärjestelyn etenemisestä²¹

2.3 Factoringrahoituksen oikeudellinen viitekehys

2.3.1 Sääntely

Suomessa ei ole factoringrahoitukseen liittyvää erityissääntelyä, joten saatavaa on tarkasteltava yleisten irtainta varallisuutta koskevien normien avulla. Esimerkiksi tavallisten saatavien sivullissuojakysymys on ratkaistu soveltamalla velkakirjalain 3 luvun tavallisia velkakirjoja koskevia säännöksiä.²²

Factoringjärjestelyyn liittyvät oikeustoimet tulevat yleensä ratkaistaviksi asianomaisten säännösten avulla. Näitä ovat erityisesti sen syntymekanismiin ja pätevyysliittävät oikeustoimet. Sen lisäksi kyseessä olevan laskusaamisen oikeusperusteen mukaan

²¹ Worthy, 2001: 13

²² Tepora, 2013: 279,281

saatetaan soveltaa esimerkiksi tavallista velkakirjaa, irtaimen kauppaa, vuokraa tai muuta asianomaista sääntelyä. Kotimaisessa factoringjärjestelyssä tuleekin yleisimmin kysymykseen panttauksen ja luovutuksen pätevyyttä ja sivullisittovuutta, ja kauppakaaren 10 luvun panttausta koskevat säännökset pantatun saatavan realisaatiosta.²³

2.3.2 Laskusaatavan siirto oikeustoimena

Factoring-järjestelyssä on kysymys kolmikantasuhteesta, jossa myyjäyritys siirtää asiakkasensa ostajiltaan rahoittajalle. Tämän perusteella voidaan arvioida oikeudellisesti, mistä oikeustoimesta siirrossa on kysymys.

Arvioitaessa siirron oikeusluonnetta, ratkaisevaa ei niinkään ole, mitä ilmauksia sopijapuolet ovat käyttäneet rahoitussopimuksessa ja siirtoilmauksessa. Lähtökohdaksi on otettava osapuolten todelliset rahoitussopimuksella tavoitellut tarkoitukset, jotka ovat objektiivisesti todennettavissa.²⁴

Factoring-sopimuksessa osapuolten tarkoituksena on tavanomaisesti, että laskusaatavat siirretään rahoittajalle, rahoittajan saatavien vakuudeksi. Vakuustarkoitus käy ilmi ensinnäkin sopijapuolten käyttämästä terminologiasta, kuin myös myyjän tyyppillisestä luottoriskivastuusta ostajavelallisen maksukyvyttömyystilanteessa. Huomionarvoista on kuitenkin, että vastuuseen velvoitaudutaan sopimusperusteisesti. Velkakirjalain 9 §:n mukaan luovuttaja ei ole vastuussa velallisen maksukyvyttä, ellei hän ole siihen velvoitautunut.²⁵

²³ Tepora, 2013: 281

²⁴ Tepora & Takki, 1994: 25

²⁵ Tepora ym, 1994: 26

Siirto voi tapahtua myös omistajanvaihdostarkoituksessa. Tässä tapauksessa kauppa rakennetaan usein rahoittajan luottoriskin varaan, ellei nimenomaisesti takaisinostoehdosta ole sovittu.²⁶

Saamisen siirrossa voi olla myös kysymys velan maksusta tai perimistoimeksiannosta. Velan maksun tapauksessa saatavan vastaanottaja saa maksun saatavan muodossa eikä hänellä ole mitään tilitysvelvollisuutta. Perimistoimeksiannossa ei siirronsaajalla ole kuitenkaan itsenäistä oikeutta siirrettyihin saataviin, ja se toteutetaan perinteisesti valtuutuksen muodossa.²⁷

Normaalissa rahoitussopimuksen mukaisessa saatavan siirrossa on kuitenkin yleensä kyse joko saatavan panttauksesta tai vakuusluovutuksesta. Laskusaatavan omistajanvaihdoksesta tulee olla selvästi sovittu rahoitussopimuksessa.²⁸

2.3.3 Laskusaatavan panttaus vakuusoikeudellisesta näkökulmasta

Kuten todettu, factoringrahoitukseen ei liity sitä koskevaa erityissäätelyä. Factoringjärjestelyn yhteydessä saatavan siirto ymmärretään kuitenkin panttina ja tästä syystä on oleellista käydä läpi seuraavaksi myyntisaatavien siirtoa vakuusoikeudellisesta näkökulmasta.

Lähtökohtana panttioikeuden pätevyydelle on panttauskompetenssi. Toisin sanottuna panttauksen voi perustaa vain henkilö, jolla on oikeus määrätä panttikohteesta.²⁹

Pääsääntönä voidaan pitää, että yksilöitävissä sekä luovutus- ja ulosmittauskelpoinen omaisuus on panttikelpoista. Ensinnäkin ensimmäinen ehto toteutuu varsin itsestään

²⁶ Tepora ym, 1994: 26-27

²⁷ Tepora ym, 1994: 28

²⁸ Tepora ym, 1994: 29

²⁹ Tammi-Salminen, 2015: 305-306

selvästi, sillä panttaus liittyy aina yksilöityihin varallisuusoikeuksiin. Luovutuskelpoisuus toteutuu pantinhaltijan suorituksensaantioikeuden kautta suoritettuun myyntivastikkeeseen. Viimeinen panttiomaisuuden ominaisuus on ulosmittauskelpoisuus, joka voi vaikuttaa vain välillisesti objektin panttikelpoisuuteen. Toisin sanoen, panttaukseen voi liittyä esimerkiksi tahdonvapauden rajoitus, joka tekee siitä ulosmittauskelvottoman, ja sitä kautta panttauskelvottoman.³⁰

Panttioikeuden täysimääräiselle perustamiselle voidaan asettaa edellytykseksi myös sivilisittävyyden aikaansaava julkivarmistus, jolla varmistetaan panttioikeuden tarkoitus täysimääräisesti³¹. Julkivarmistuksella viitataan vakuuteen liittyvään julkisuutta tuovaan lisäaktiin, jolla pantinsaaja saavuttaa haluamansa oikeusaseman. Julkivarmistuskeinoja ovat hallinnan siirto, panttausilmoitus ja rekisterimerkintä.³²

Vakuusoikeudellisessa kirjallisuudessa on esitetty erilaisia näkemyksiä julkivarmistumahdollisuuden ja panttikelpoisuuden suhteesta. Selvää on kuitenkin se, että julkivarmistuksen puute luo vakuudelle tietyn riskialttiuden.^{33 34}

Keskeisimpinä panttikohteina luotonannossa voidaan pitää kiinteää omaisuutta ja muita kiinteistöihin kohdistuvia oikeuksia, ja irtainta omaisuutta. Jälkimmäisen osalta fyysinen esine vakuutena ei niinkään ole merkityksellinen institutionaalisessa pankkien luotonannossa, vaan käytännössä tärkeimpiä ovat, irtaimen omaisuuteen myös luettavat, osuus- ja saamisoikeudet.³⁵

Factoringin keskiössä oleva saamisoikeus luetaan juuri kyseisiin irtaimen omaisuuden panttikohteisiin. Näin ollen velkoja käyttää suorituksensaantioikeuttaan luottonsa vakuutena. Saamisoikeuden ollessa panttina, luotonantajalla on oikeus periä velka viime

³⁰ Tepora, Kaisto & Hakkola, 2009: 44-45

³¹ Tammi-Salminen, 2015: 162

³² Tepora ja muut, 2009: 39-42

³³ Tammi-Salminen, 2015: 163

³⁴ Vrt. Tepora ym, 2009: 320-322. Julkivarmistuskelvottoman varallisuusobjektin panttauksesta.

³⁵ Tammi-Salminen, 2015: 188

kädessä saamisvelallisen koko ulosmittauskelpoisesta omaisuudesta. Tässä kohtaa on tietenkin tärkeää huomioida saamisvelallisen oman velan määrä ja muut saamissuhdetta koskevat ehdot.³⁶

2.4 Factoringrahoituksen käyttö Suomessa ja maailmalla

Rahoituksen ehdot ovat kiristyneet ja laina-ajat pidentyneet alhaisesta korkotasosta huolimatta. Sen lisäksi yritysten väliset keskimääräiset maksuajat ovat pidentyneet huomattavasti. Nämä ovat tuoneet haasteita erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille rahoituskysymyksissä.³⁷ Juuri tästä syystä factoringin kaltaiset käyttöpääoman rahoitusinstrumentit ovat nostaneet suosiotaan.

Factoring -rahoitusta pidettiin tyypillisesti kalliina rahoitusmuotona, jota pyrittiin tästä syystä välttämään. Sen maine ja ehdot ovat kuitenkin parantuneet ajan saatossa, ja tullut näin osaksi myös suurten pörssiyritysten rahoitustarpeita. Vaikka factoring on yksi vanhimmista ja käytetyimmistä myyntisaatavaraohituksen välineistä, ei sen käyttölaajuudesta ole kuitenkaan kattavia virallisia tilastoja.³⁸

Vuonna 2018 factoringrahoitusta harjoittavien factoringyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 17,4 miljoonaa euroa ja tase 79,1 miljoonaa euroa. Vaikka taseet kasvoivatkin 84 % vuosien 2015 ja 2018 välillä, factoringyhtiöiden toiminta on varsin pientä verrattuna muiden pankkisektorin ulkopuolisten luotonantajien taseisiin. Factoringyhtiöiden taseet olivat vuonna 2018 noin 0,8 % kaikkien kyseisten luotonantajien yhteenlasketuista taseista.³⁹

³⁶ Tammi-Salminen, 2015: 188,190

³⁷ Niskanen ym, 2016: 374

³⁸ Nisumaa, 2018

³⁹ Hirvonen & Walta, 2019

Factoringrahoituksesta on muodostunut myös maailmalla yksi tärkeimmistä rahoituksenlähteistä pienille ja keskikokoisille yrityksille. Factoringin maailmanlaajuinen volyymi kasvoikin esimerkiksi vuosien 2010 ja 2014 välillä 1,28 triljoonasta eurosta 2,35 triljoonaan euroon.⁴⁰

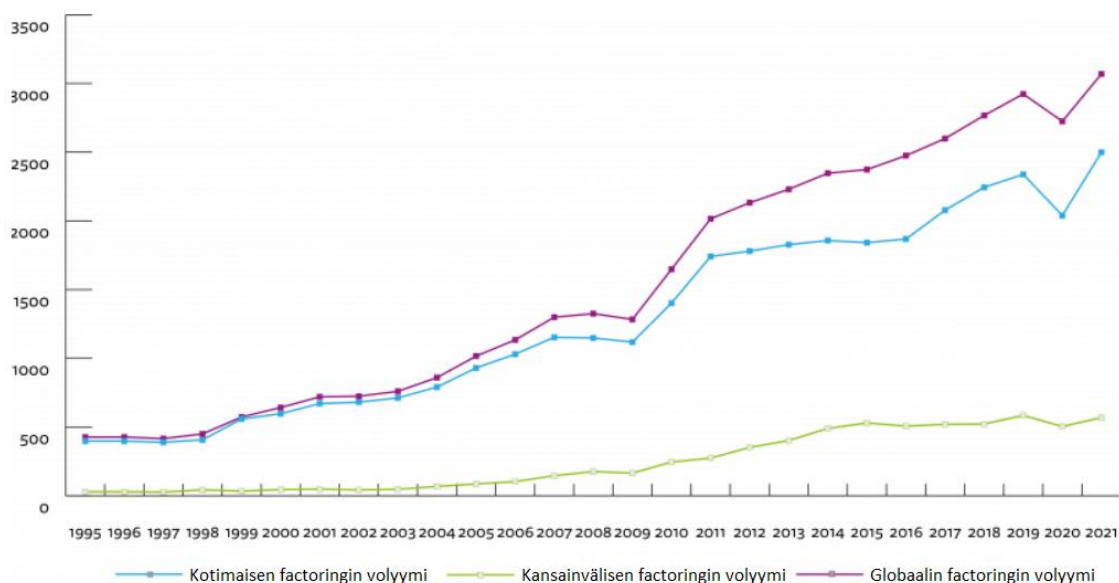
	2012	2014	2016	2018
Suomi	17000	20554	22000	25800
Ruotsi	33149	28290	20481	19822
Norja	18115	17182	21867	25923
Saksa	157420	189880	216878	244300
Yhdistynyt kuningaskunta	291200	350622	326878	320193
U.S.A	77543	97670	89463	87821
Japani	97210	51072	49466	49348
Kiina	343759	406102	301635	411573
Australia	49606	42290	47658	54330

Taulukko 1. Factoringrahoituksen volyymin vertailu maittain (miljoonissa euroissa)⁴¹

Vaikka factoringrahoituksen suosio on yleisesti ollut suuressa nousussa, seuraavasta kuvasta voidaan huomata, että kotimainen factoringrahoitus on silti selvästi suositumpaa kansainväliseen factoringrahoitukseen verrattuna.

⁴⁰ Li & Gu, 2018: 2

⁴¹ FCI, 2019: 24

Kuva 2. Globaalin factoringrahoituksen volyymin muutos miljardeissa euroissa⁴²

2.5 Laskurahoituksen edut rahoittajalle

Kuten edellisestä kappaleesta huomaamme, factoringrahoituksen suosio on ollut lähes jatkuvassa kasvussa. Factoringrahoitus on luonnollinen keino parantaa yritysten käyttöpääomaa. Ilmeisimmät hyödyt factoringrahoituksesta rahoittajalle ovat esimerkiksi erilaiset luottokustannukset, ja factoring- ja järjestelypalkkiot. Rahoittajan näkökulmasta factoringrahoitus tarjoaa myös oivan tilaisuuden solmia tiiviimpiä asiakassuhteita ja laajemman palvelutarjonnan tarjoamalla asiakkailleen laskuihin liittyvän perinnän ja reskontran.

”Kun asiakas ulkoistaa kaikki laskunsa meille, niin siinähan tulee reskontra samalla. Kyllä yritys joutuu omaakin reskontraa pitämään, kun se tekee laskut. Monelle on kuitenkin yksi suurimpia syitä ulkoistaa laskunsa meille, että ulkoistavat laskujensa eräpäivien seurannan meille, maksusuunnitelmat, perinnän ja kaikki sotkut, mitä laskujen pyörittämisestä seuraa.” Klemola kertoo.

Klemola ottaa myös mielenkiintoisesti esille factoringrahoituspalveluihin liittyvän arvoisäverollisuuden. Hän kertoo seuraavasti: *” Meidän*

⁴² FCI, 2022

näkemyksemme mukaan emme ole vain laskurahoittaja, vaan toimintamme on enemmän palvelua kuin rahoitusta. Verottajan ja arvonlisäveron näkökulmasta toimintamme rinnastetaan perintäpalveluun. Sen takia palkkiommekin ovat verollisia. EU:n tuomioistuimessa on tehty parin viime vuosikymmenen aikana ratkaisuja, jossa arvonlisäverotuksessa factoringrahoitus rinnastetaan perintäpalveluun. Palvelussa kotiutetaan asiakkaan saatavia ja tilitetään ennakkoon odotettavissa olevat maksut. Palvelu käsitellään kuitenkin verollisena perintäpalveluna. Siitä syystä suurin osa tuloistamme on verollista toisin kuin esimerkiksi jollain pankilla tai yrityksillä, jotka myöntävät yrityslainoja. Rahanlainaushan sellaisenaan on siis verotonta. Me emme ole rahanlainaajia vaan palveluntarjoajia. Sehän on meille hyvä asia, sillä voimme vähentää omien ostojemme arvonlisäveroja. Se on meille sitä edullisempaa, mitä suurempi osa meidän toiminnastamme ymmärrettään arvonlisäverolliseksi toiminnaksi. Toiminta ymmärrettiin verottomana palveluna vielä 2013, kunnes tuli korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu vuonna 2022, jossa todettiin toiminta osittain verolliseksi.”

Klemola viittaa Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätökseen KHO:2013:129 kertoessaan factoringtoiminnan arvonlisäverollisuudesta. Kyseisessä tapauksessa A Oy harjoitti pääasiallisesti factoringtoimintaa. A Oy peri factoringpalvelusta asiakkailtaan vastikkeena vuosimaksun mahdollisuudesta käyttää yhtiön palveluja, saatavien määrään perustuvan prosentuaalisen korvauksen sekä kiinteän laskukohtaisen hallinnointipalkkion. KHO linjasi, että A Oy:n toimintaa oli pidettävä verollisena saamisten perimisenä, johon ei sovelleta rahoituspalvelujen verovapautusta. Kyseisessä tapauksessa yhtiön tuli suorittaa arvonlisäveroasiakkailtaan perimästä vuosimaksusta, hallinnointipalkkiosta ja prosentuaalisesta korvauksesta.⁴³

Tässä kohtaa on kuitenkin huomioitava sittemmin tullut KHO:n vuosikirjapäätös KHO:2022:17. Kyseinen tapaus eroaa edellä mainitusta KHO:2013:129 siinä, että jälkimmäisessä tapauksessa factoringtoimintaa harjoittanut yhtiö harjoitti niin sanotusti epäaitoa factoringtoimintaa, eli laskusaatavat toimivat ainoastaan luoton vakuutena ja luototappioriski säilyi yhtiön asiakkailla. Näin ollen tapauksessa oli kysymys siitä, oliko factoringrahoitusyhtiön asiakkailtaan veloittamaa provisiota pidettävä kokonaisuudessaan

⁴³ KHO:2013:129

vastikkeena verollisen perintäpalvelun myynnistä vai oliko sen katsottava sisältävän korvausta verosta vapautetusta rahoituspalvelun myynnistä.⁴⁴

KHO linjasi, että yhtiön myymää luotonantopalvelua ei voitu pitää saamisten perimistä koskevan palvelun liitännäisenä palveluna, eikä luotonantoa ja saamisten perintää sisältävää epäaitoa factoringpalvelua voitu käsitellä arvonlisäverotuksessa yhtenä jakamatomana taloudellisena suorituksena. Näin ollen palvelujen verokohtelu määräytyi erikseen ja itsenäisesti, ja yhtiön ei tullut suorittaa arvonlisäveroa asiakkaalta perimästään provisiosta siltä osin kuin se oli vastiketta luoton antamisesta.⁴⁵

⁴⁴ KHO:2022:17

⁴⁵ KHO:2022:17

3 Kansainvälinen factoringrahoitus

Vaikka tutkielman pääpaino onkin kotimaisessa factoringrahoituksessa ja siihen liittyvässä riskienhallinnassa, on kuitenkin tärkeää käydä läpi myös kansainvälinen factoringrahoitus ja siihen liittyvien riskien tunnistaminen ja hallitseminen. Ensin käydään läpi, miten kansainvälinen factoringrahoitus on yleensä järjestetty ja sen jälkeen, mitä riskejä siihen liittyy rahoittajalle.

Kansainvälistä factoringjärjestelyä on pyritty yhtenäistämään valtioiden välisillä yleissopimuksilla, kuten UNIDROIT:lla ja UNCITR:lla. Näiden tunteminen on luonnollisesti rahoittajille tärkeää riskien arvioinnissa ja ne käydään myös kappaleen lopussa läpi.

3.1 Kansainvälisen factoringrahoituksen rakenne

Kaiken kokoiset yritykset käyvät yhä enenevässä määrin ulkomaankauppaa. Yksi ulkomaankaupan rahoitusmuodoista on kansainvälinen factoringrahoitus, jolla yritykset voivat kotimaisen factoringrahoituksen tapaan parantaa likvidisyyttään ulkomaanviennissä. Kansainvälisen factoringin volyyymi ei ole kovin suurta, mutta oleellinen osa monen yrityksen ulkomaankaupan rahoitusta, sillä niihin liittyvät maksuajat ovat usein pidempiä (yleensä 90-120 päivää).⁴⁶

Kansainvälisessä factoringissa luottoriskin kantaa säännöllisesti siinä maassa toimiva factoringrahoitusyhtiö, johon tavara tai palvelu viedään. Tämä vähentää huomattavasti vientiin liittyviä kaupallisia riskejä. Siksi siitä hyötyvät eniten yritykset, joilla on ylipäättään vähemmän kokemusta kansainvälisestä viennistä. Tuontimaan factoringyhtiö hoitaa yleensä perinnän ja myös vientireskontran hoito voidaan siirtää rahoitusyhtiölle. Kansainvälistä factoringia käyttävä yritys hyötyy siitä, että tuontimaan factoringyhtiö on paremmin selvillä maansa lainsäädännön tulkinnasta ja oikeuskäytännöstä. Sen lisäksi

⁴⁶ Tepora, 2022: 333

tuontimaan rahoittajalla on paremmat valmiudet arvioida ostajan luottokelpoisuutta sekä viestiä oman maansa kielellä.⁴⁷

3.2 Tyypillisimmät rahoitusjärjestelymuodot

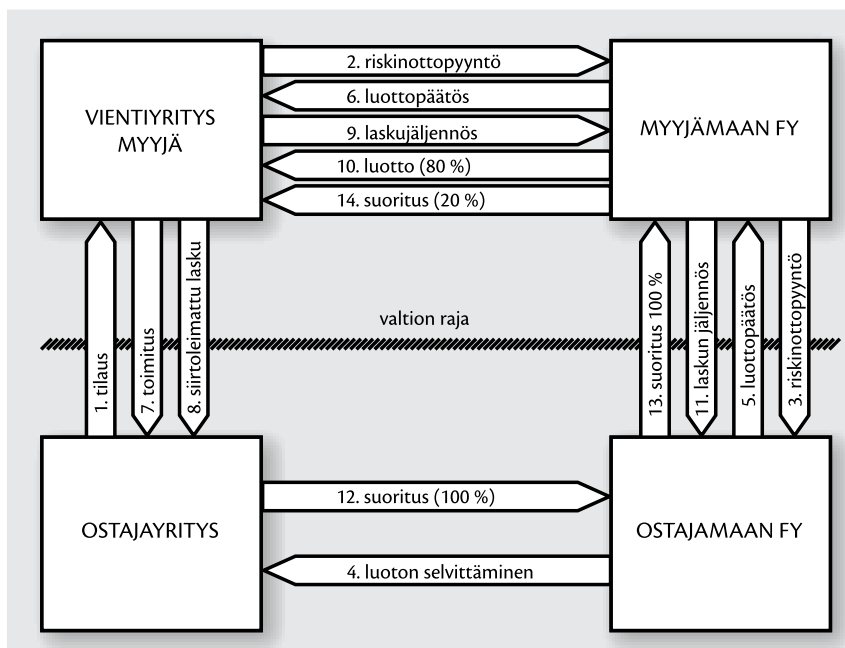
Kansainväliset factoringrahoitusjärjestelyt räätälöidään usein sopijapuolten tarpeiden mukaan. Niiden rakenteet ovat sisällöllisesti samanlaiset, mitä edellisessä kappaleessa on käsitelty, mutta niiden lailliset seuraamukset ovat erilaiset. Erilaiset kansainväliset factoringjärjestelyt voidaan yleisesti jakaa seuraaviin kolmeen tapaan: *kahden factoringyhtiön järjestelmään, suoran viennin factoringiin ja suoran tuonnin factoringiin*.⁴⁸

Kahden factoringyhtiön järjestelmä luotiin vastaamaan juuri ulkomaanvientiin liittyviin haasteisiin. Kyseessä on nelikantajärjestely, jossa osapuolina ovat vientiyritys, tuontiyritys, vientimaan factoringyhtiö, sekä tuontimaan factoringyhtiö.⁴⁹ Seuraava kuva havainnollistaa, miten kyseinen järjestely toteutuu tyypillisesti, kun osapuolet toteuttavat omat velvollisuutensa sopimustensa mukaisesti.

⁴⁷ Tepora, 2022: 333

⁴⁸ Glinavos, 2002: 4

⁴⁹ Tepora, 2022: 334

Kuva 3. Esimerkki kahden factoringyhtiön järjestelmän yleisestä rakenteesta⁵⁰

Kyseisen järjestelmän suurin etu on siinä, että vientiyritys ja vientimaan rahoittaja pääsevät hyödyntämään tuontimaassa toimivan rahoitusyhtiön paikallista asiantuntemusta. Tuontimaan rahoitusyhtiö kykenee kommunikoimaan tehokkaammin ostajan kanssa, arvioimaan ostajan luottokelpoisuutta, sekä tuntee paremmin tuontimaan liiketaloudelliset ja juridiset olosuhteet.⁵¹ On myös huomattu, että ostajat maksavat maksunsa täsmällisemmin silloin, kun laskusaamiset on siirretty kotimaassa toimivalle rahoitusyhtiölle.⁵² Järjestelyn haasteita ovat jäykkyys ja hitaus, joiden vuoksi järjestelmä tulee kalliiksi vientiyritykselle.⁵³ Koska järjestelyssä on mukana useita toimijoita, varojen siirroissa voi esiintyä viivästymisiä. Sen lisäksi kahden rahoittajan rahoituskustannusten myötä järjestely ei sovi pienemmille transaktioille.⁵⁴

⁵⁰ Tepora, 2022: 335

⁵¹ Glinavos, 2002: 5

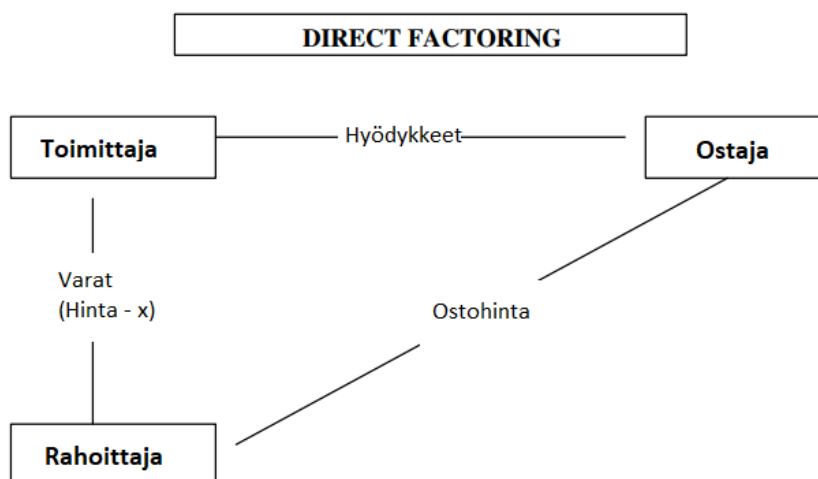
⁵² Tepora, 2022: 336

⁵³ Tepora, 2022: 337

⁵⁴ Glinavos, 2002: 6

Direct import factoring -järjestelyssä vientiyritys siirtää velat tuontiyrityksen maan rahoittajalle. Tätä järjestelyä käytetään usein, kun velkojalla on suuri määrä saamia tietystä maasta.⁵⁵ Kyseessä ei kuitenkaan ole rahoitusjärjestelystä, vaan rahoittajan velkojenkeräyspalvelusta. Ratkaisu tarjoaa velkojalle halvan ja ajallisesti tehokkaan tavan kerätä velkoja toisessa valtiossa. Rahoittajan näkökulmasta ennakkomaksut eivät ole kannattavia, sillä ne altistaisivat rahoittajan liian isoille riskeille.⁵⁶

Direct export factoring -järjestely on vaihtoehtoinen rahoitusjärjestely kahden factoringyhtiön järjestelmälle. Siinä factoringyhtiöksi valitaan vientiyrityksen kotivaltiossa toimiva rahoittaja, joka ottaa hoidettavakseen kokonaisvaltaisesti factoringpalveluihin kuuluvat osa-alueet, kuten esimerkiksi laskusaamisten panttauksen ja tuontiyrityksen taloudellisen aseman arvioinnin. Järjestely on edullinen, mutta verrattuna kahden factoringyhtiön järjestelyyn, vientimaan rahoittaja ja vientiyritys eivät pääse hyödyntämään tuontimaan rahoittajan paikallista asiantuntemusta. Suurimmat haasteet liittyvätkin kommunikaatiohaasteisiin velallisen kanssa, luottoriskeihin ja mahdollisiin kiistakysymyksiin.⁵⁷

Kuva 4. (Kuvan alkuperäinen nimi Graph 1.) Direct factoring -järjestelyn tyypillinen rakenne⁵⁸

⁵⁵ Glivanos, 2002: 6

⁵⁶ Mizan, 2011: 250

⁵⁷ Mizan, 2011: 250

⁵⁸ Glivanos, 2002: 15

3.3 Riskit ja haasteet rahoittajalle

Rahoittajan riskit ja haasteet kansainvälisessä factoringrahoituksessa liittyvät monimutkaisiin paikallisiin lakeihin, sekä puutteellisiin lainsäädännöllisiin viitekehyksiin. Hallinnolliset monimutkaisuudet ja lailliset epävarmuudet liittyen rahoittajan kykyyn kerätä saamiset, tekevät luonnollisesti kansainvälisestä factoringrahoituksesta epäviehättävän rahoitusmuodon rahoittajille. Ne rahoittajat, jotka ovat uskaltaneet kansainvälisille markkinoille globaaleine toimitusketjuineen, ovat usein sijoittaneet valtavan määrän aikaa, rahaa ja resursseja työskennellessään paikallisten asiantuntijoiden kanssa.⁵⁹

Rahoittajan kannalta haasteita tuottaa yleensä seuraavat asiat: (a) julkisen notaarin todistus tarvitaan usein, jotta saatavien siirto on pätevä ja toimeenpanokelpoinen, (b) saamiset tulee usein olla yksilöity, ja näin massasaamisten siirto on usein haastavaa, (c) siirtoilmoitus on annettava velalliselle tietyllä tavalla ja tietyssä ajassa, jotta saamisen siirto on pätevä, (d) myyntisopimuksissa saattaa olla saatavien siirron estäviä sopimusehtoja. Edellä mainittujen kohtien lisäksi haasteita aiheuttaa esimerkiksi EU:n direktiivien epä johdonmukainen omaksuminen EU-maiden välillä, ja valuuttakurssien ohjaus tai muut keinot paikallisten valuuttojen tukemiseksi.⁶⁰

Kansainväliseen factoringrahoitukseen liittyviä riskejä voidaan parhaiten hallita kansainvälisillä sopimuksilla, jotka antavat sopivan laillisen viitekehyksen saatavien siirrolle valtiorajojen yli. Kaksi tärkeintä kansainvälistä sopimusta, joiden tarkoituksena on yhtenäistää factoringrahoitusta valtiorajojen yli, ovat UNIDROIT:n yleissopimus ja YK:n käytäntö saamisten luovutukselle kansainvälisessä kaupassa.

UNIDROIT on jo laajalti käytössä eri maiden välillä. Vaikka YK:n käytäntö ei ole vielä yhtä laajassa käytössä, Yhdysvallat ratifioi sen vuonna 2019, joten sillä on suuri potentiaali muovautua tärkeäksi säännöstöksi tulevaisuudessa. Näitä kahta sopimusta ja niiden

⁵⁹ Fruchtmann & Malaket, 2020: 2-3

⁶⁰ Fruchtmann & Malaket, 2020: 2

merkitystä riskienhallinnassa käsitellään seuraavassa kappaleessa. Niissä on paljon yhtymäkohtia, mutta on silti tarkoituksenmukaista käsitellä niitä erikseen.

3.4 Kansainvälinen lainsäädäntö osana rahoittajan riskienhallintaa

3.4.1 UNIDROIT

Vain harvassa valtiossa on factoringtoimintaa suoraan sääntelevää omaa lainsäädäntöä. Factoringtoimintaan sovelletaan säännöllisesti saatavan siirtoa koskevia yleisiä säännöksiä ja eri valtioiden voimassa olevat normit eroavat jossain määrin toisistaan. Selvien ja yhteisten säännösten puuttuminen on ollut ongelma erityisesti kansainvälisessä kaupassa, sillä ne ovat elintärkeitä kansainvälisen taloudellisen integraation kehityksessä.⁶¹

UNIDROIT (Rooman kansainvälinen instituutti yksityisoikeuden yhtenäistämiseksi) valmisteli jo vuodesta 1974 alkaen yhtenäissääntöjä helpottamaan kansainvälistä factoringia. Factoringyleissopimus esitettiin ja allekirjoitettiin vuonna 1988 Ottawassa pidetyssä diplomaattikonferenssissa, johon osallistui edustajia 55 eri valtiosta, mukaan lukien Suomesta, joka hyväksyi sopimuksen.⁶²

Yleissopimuksen tarkoituksena oli luoda tietyt perussäännöt factoringjärjestelylle ja selvittää siihen osallistuvien tahojen vastuusuhteita. Monet yksityiskohdat on kuitenkin jätetty osapuolten sovittaviksi tai kansallisen oikeuden mukaan ratkaistaviksi.⁶³ Yleissopimus ei esimerkiksi ota kantaa factoringyhtiön tai kolmannen osapuolen oikeuksiin, kun velallinen on maksukyvytön.⁶⁴

⁶¹ Tepora, 2022: 337

⁶² Tepora, 2022: 338

⁶³ Tepora, 2022: 338

⁶⁴ Glinavos, 2002: 9

On tärkeää huomioida, että yleissopimus on dispositiivista oikeutta. Factoringsopimuksen tai kauppasopimuksen osapuolet voivat sulkea sen pois sen jälkeen, kun factoringyhtiölle on ilmoitettu yleissopimuksen poissulkemisesta.⁶⁵

Factoringrahoituksen osapuolien oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty yleissopimuksen toisessa luvussa. Se sisältää kohtia, jotka tekevät rahoittajan näkökulmasta kansainvälisestä factoringrahoituksesta kannattavampaa, sekä vähentää siihen liittyviä riskejä.

Ensinnäkin yleissopimuksen artikla 5:ssä säädetään, että sopimusehto massasaamisten tai tulevien saamisten siirrosta ei ole pätemätön, kunhan saamiset voidaan identifioida factoringsopimuksessa, ja tulevia saamia koskevan sopimusehdon mukaisesti saamiset siirretään rahoittajalle sitä mukaa, kun ne syntyvät. Toisin sanottuna saamia ei ole tarve määritellä yksitellen, jotta ne tulevat osaksi factoringsopimuksessa tarkoitettua saamis-massaa.⁶⁶

Rahoittaja voi yleissopimuksen nojalla velvoittaa velallisen maksamaan itselleen (a) toimittamalla velalliselle kirjallinen siirtoilmoitus velkojan valtuuttamana, (b) kohtuullisesti identifioimalla saamiset ja ilmoittamalla itsensä uudeksi maksunsaajaksi ja (c) myyntisopimus (johon siirrettävät saamiset liittyvät) on tehty siirtoilmoituksen ilmoittamishetkellä tai ennen sitä.⁶⁷

Rahoittaja voi myös yleissopimuksen nojalla suojautua velallisen takaisinmaksuvaateita vastaan (alkuperäisen myyntisopimuksen rikkeen tapauksessa), jos se pystyy osoittamaan, että ei ollut tietoinen sopimusrikkeestä maksaessaan velkojalle. Yleissopimus ei tosin suojaa rahoittajaa palauttamasta maksuja myyntisopimusrikkeen perusteella velalliselle siltä osin, mitä se ei ole vielä ehtinyt maksaa velkojalle.⁶⁸

⁶⁵ Tepora, 2022: 339

⁶⁶ Unidroit, 2011: 4

⁶⁷ Unidroit, 2011: 5

⁶⁸ Unidroit, 2011: 5-6

3.4.2 YK:n käytäntö saamisten luovutukselle kansainvälisessä kaupassa

Toinen tärkeä yritys yhtenäistää myyntisaamisten rahoitusta kansainvälisessä kaupassa on UNCITRAL:in (The United Nations Commission on International Trade Law) käytäntö saamisten luovutukselle kansainvälisessä kaupassa, jonka YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 2001.⁶⁹ Sen yleisenä tarkoituksena on tukea tuotteiden ja palveluiden liikettä valtioiden välillä helpottamalla pääsyä halvemmän luoton piiriin.⁷⁰

YK:n käytäntö ei ole kuitenkaan vielä laajasti käytössä. Vaikka YK:n yleiskokous hyväksyi sen vuonna 2001, vain muutama valtio on allekirjoittanut tai ratifioinut sen. Suuri käänne tässä tapahtui lokakuussa 2019, kun Yhdysvallat vihdoinkin ratifioi YK:n käytännön (allekirjoitti jo vuonna 2003).⁷¹ YK:n käytännöllä on mahdollisesti erittäin suuri vaikutus myyntisaamisten kaupalle ja kansainväliselle rahoitukselle, ja sen ratifiointi Yhdysvalloissa merkitsee suurta virstapylvästä ja käännekohtaa matkalla kohti globaalisti hyväksyttyä käytäntöä. Siksi onkin tärkeää käydä läpi, mitä YK:n käytäntö pitää sisällään ja, minkälaisia vaikutuksia sillä voi mahdollisesti olla tulevaisuudessa.

Käytäntö pyrkii poistamaan tiettyjä lakeista saamisten rahoituksen transaktioista. Ensimmäiseksi, tulevien saatavien ja massasiirtojen luovutuksien vahvistaminen, ja sopimuksellisten rajoitteiden osittainen mitätöiminen saatavien siirrossa. Toiseksi, varmuuden vahvistaminen siirron tehokkuudessa eri sopijapuolien välillä, sekä velallista kohtaan. Kolmanneksi, selventää lakia moneen ratkaisevaan haasteeseen, kuten esimerkiksi, miten kilpailevia vaateita priorisoidaan. Ja viimeiseksi, tarjota kattava lakisäännös ohjaamaan kilpailevien vaateiden priorisointia, jonka valtiot voivat vapaaehtoisesti omak-sua.⁷²

⁶⁹ Glinavos, 2002: 9-10

⁷⁰ United Nations, 2001

⁷¹ United Nations, 2022

⁷² United Nations, 2001

Monet maat vaativat tällä hetkellä, että siirron kohteena olevat saamiset tulee identifioida yksilöllisesti. YK:n käytäntö poistaa edellä mainitun vaatimuksen ja sallii tällä tavoin massasaatavien ja tulevien saatavien siirron. Sen mukaan riittää saatavien yleinen kuvaus, kunhan ne voidaan identifioida siirtoa koskevassa sopimuksessa.⁷³ Tämä vastaa sisällöllisesti UNIDROIT:n yleissopimusta.

Sopimukselliset rajoitukset saatavien siirrolle ovat myös usein suuri laillinen este kansainväliselle rahoitukselle. Siksi YK:n käytäntö nimenomaisesti estää siirron vastaisten sopimusehtojen käytön niissä maissa, jotka ovat ratifioineet sen.⁷⁴

YK:n käytännöllä on myös monia etuja rahoittajalle siirtoilmoituksen osalta. Sen mukaan kumpi tahansa – myyjä tai rahoittaja – voi toimittaa siirtoilmoituksen velalliselle, mikä ei ole mahdollista kaikissa valtioissa. Siirtoilmoituksessa täytyy olla kirjallisesti selvitys, joka kohtuullisesti yksilöi siirrettävät saatavat ja ilmoitus, kenelle saatavat on siirretty. Sen lisäksi siirtoilmoitus on pätevä, kun velallinen vastaanottaa sen, jos se on sillä kielellä, jonka voidaan kohtuudella olettaa informoivan velalliselle sen sisällöstä. Tämä on erityisen merkittävää, sillä vastoin monien valtioiden lainsäädäntöä, YK:n käytäntö ei aseta siirtoilmoitukselle vaatimuksia, milloin tai miten se tulee toimittaa velalliselle. Se ei myöskään vaadi, että velallinen vahvistaisi siirtoilmoituksen vastaanottamisen. Tämä on rahoittajan kannalta suotuisaa, sillä monessa valtiossa, saatavan siirto ei ole toimeenpanokelpoinen velallista kohtaa, jos velallinen ei saa siirtoilmoitusta ajallisesti oikein, oikealla tavalla tai jos ei ole pätevää todistetta siitä, että velallinen on vastaanottanut siirtoilmoituksen.⁷⁵ Huomionarvoista on, että Suomen lainsäädännöllinen kehys siirtoilmoituksen toimittamisessa ei eroa juurikaan YK:n käytännöstä. Tähän paneudutaan tarkemmin kappaleessa 5.3.

⁷³ Fruchtman & Malaket, 2020: 3-4

⁷⁴ Fruchtman & Malaket, 2020: 4

⁷⁵ Fruchtman & Malaket, 2020: 4

YK:n käytäntö pätee pääsääntöisesti ainoastaan kansainväliseen saatavien siirtoon. Sillä voi kuitenkin olla tietyissä tilanteissa myös vaikutuksia kotimaiseen saatavien siirtoon, jos kotimainen siirto on ristiriidassa kansainvälisen siirron kanssa saman saamisen osalta tai perättäisten saatavien siirron sarjassa on siirto, joka lukeutuu käytännön piiriin.⁷⁶

Kuten yllä on kuvattu, YK:n käytäntö helpottaa kokonaisvaltaisesti saamisten siirtoa valtiotajojen yli. Se sisältää helpotuksia, joita jo itse asiassa Suomessa on hyväksytty liittyen esimerkiksi juuri siirtoilmoituksen toimittamiseen ja massasaamisten sisällyttämistä rahoitussopimuksiin.

YK:n käytännöllä on kuitenkin pitkä matka edessä, sillä se vaatii vähintään viiden maan ratifioinnin ennen kuin se astuu voimaan täysissä voimin niiden maiden välillä, jotka ovat sen ratifioineet.⁷⁷ Vasta Liberia ja Yhdysvallat on ratifioitunut YK:n käytännön, mutta ratifiointi Yhdysvalloissa voi vauhdittaa ja kannustaa muita valtioita seuraamaan perässä.

⁷⁶ United Nations, 2001

⁷⁷ Fruchtmann & Malaket, 2020: 5

4 Rahoitusneuvottelut

Jo ennen factoringsopimuksen tekoa rahoittajan täytyy luonnollisesti tehdä päätös siitä, minkälaisen asiakasyritysten saatavia halutaan pantata ja minkälaiset saatavat hyväksytään luoton piiriin. Nämä päätökset vaikuttavat olennaisesti factoringrahoituksen riskisyyteen. Factoringrahoituksen luonteen takia siihen liittyy myös iso petoksen riski. Muun muassa näihin liittyviä riskejä ja niiden riskinhallintakeinoja käsitellään tässä kappaleessa.

4.1 Asiakkaiden hyväksyntä

Asiakkaiden hyväksyntä on luonnollisesti rahoittajan ensimmäinen askel factoringrahoituksessa. Rahoittamo Oy:n toimitusjohtaja Kimmo Klemola kertoo, että factoringrahoituksen luonteen takia on aina laskuttaja ja se ketä laskutetaan. On tärkeää arvioida aina kaikkia osapuolia, sekä laskun summaa.

”Laskuttaja-asiakas eli myyjäyritys hakee meiltä rahoitusta ja myyjän kanssa teemme factoringsopimuksen. Arvioimme kumpaakin osapuolta eli myyjää ja ostajaa, ja sen lisäksi puntarissa on myös laskun summa. Laskun koon pitää olla järkevässä suhteessa osapuolten maksukykyyn. Me otamme riskin sekä myyjä- että ostajaosapuolesta. Jos myyjä on heikko yritys ja ostaja-asiakas AAA-pörssiyhtiö, emme voi ajatella tämän olevan riskitön rahoitus, koska laskusta voi tulla reklamaatio. Emme voi siis vain katsoa laskun maksajan luottoluokitusta, vaan myös myyjän luotettavuutta ja kantokykyä. Voi olla rehellinen yrittäjä, mutta jos hän on tyrinyt homman, mistä laskutetaan, voi tulla liike-elämälle normaali reklamaatio ja siihen liittyvä hyvitysvaatimus. Eikä välttämättä edes makseta laskua, jos työ on esimerkiksi tehty niin huonosti, ettei laskua voida maksaa.”, Klemola kertoo.

Myös Svea -rahoitusyhtiön verkkosivuilla kerrotaan, että factoringrahoitusjärjestely lähtee käyntiin asiakkaan yhteydenotosta ja sitä seuraavasta keskustelusta. Keskustelussa kartoitetaan esimerkiksi, minkälaista työtä myyjäyritys tekee, mitä alaa se edustaa ja minkälaisia asiakkaita myyjäyrityksellä on. Keskustelussa selvitetään myös, millaisia

asiakaskunnan tyypillisimmät maksuehdot ovat. Svea määrittelee rahoituskulut sen perusteella, kuinka pitkiä maksuaikoja myyjäyrityksen asiakkaat toivovat.⁷⁸

4.2 Saatavien kuittaus

Klemola kertoo myös, että ovat kohdanneet tapauksia, joissa yrityksillä on vastasaatavia, joita on käytetty kuittaukseen. Hän tarkentaa: ”Esimerkiksi kaksi urakoitsijaa, jotka kumpikin ostavat ja myyvät toisiltaan, voivat käyttää vastasaataviaan kuittaukseen ja huomamme pian, että rahat ovat ulkona, mutta kukaan ei maksa meille”.

Ostajan kuittausoikeus merkitsee ostajan oikeutta kuitata pantatun saatavan osalta omalla vastasaatavallaan. Kuittausoikeudesta säännellään VKL 28 §:ssä ja on mahdollista siinä esiintyvien edellytyksin. Tämä siis merkitsee selvää riskiä rahoittajalle.⁷⁹

Kuittausoikeuden käyttämiseen – VKL 28 §:n mukaisesti – liittyy kaksi edellytystä. Se on kiellettyä ensinnäkin, jos ostaja käyttää kuittaukseen saamista, jonka hän on hankkinut sen jälkeen, kun oli saanut tiedon siirrosta tai hänen olisi pitänyt olettaa siirron tapahtuneen. Toiseksi, jos saaminen on erääntynyt vasta edellä mainitun ajankohdan jälkeen ja myöhemmin kuin siirretty saatava, ei sitä voida käyttää kuittaukseen.⁸⁰

Tässä kohtaa on kuitenkin hyvä huomioida, että saaminen ei ole kuittausrajoitusten alainen, jos se on niin sanottu konneksiteettisaatava. Sillä tarkoitetaan saatavaa, joka on syntynyt samasta oikeussuhteesta. Esimerkkinä tästä voidaan pitää sopimusrikkomuksesta johtuvaa vahingonkorvausvastuuta. Kyseisessä tapauksessa kuittausoikeus on pätevä, vaikka vastasaaminen olisikin syntynyt vasta siirron jälkeen.⁸¹

⁷⁸ Svea (2019)

⁷⁹ Tuomisto, 2015:211; Tepora, 2013: 291

⁸⁰ Tuomisto, 2015: 211-212

⁸¹ Hakkola, 2007:828; Tuomisto, 2015: 215

Rahoittaja voi hyödyntää ostajan kuittausoikeutta rajoittavaa Cut off -lauseketta. Tällä on erityinen merkitys ottaen huomioon, minkälaisia riskejä kuittausoikeus voi aiheuttaa rahoittajalle. Käytännössä kyseistä Cut off -lauseketta hyödynnetään yleensä jo myyjän ja ostajan välisessä sopimuksessa, jossa ostaja suostuu kuittausoikeutensa rajoittamiseen. Tähän rahoittaja voi myötävaikuttaa esimerkiksi asettamalla rahoittamisen ehdoksi lausekkeen käyttämisen.⁸² Cut off -lausekkeeseen palataan tarkemmin kappaleessa 6.6.

4.3 Myyntisaatavien ostaminen

Tyypillisesti factoringjärjestelyssä rahoittaja luotottaa myyjän myyntisaamiset. Rahoittaja voi kuitenkin valita myös ostaa kyseiset myyntisaamiset. Laskusaatavien ostaminen on säännöllistä kansainvälisessä factoringrahoituksessa, mutta on yleistymässä myös kotimaisissa factoringjärjestelyissä.⁸³ Klemola kuitenkin kertoo, että Rahoittamo ei osta myyntisaatavia ollenkaan siihen liittyvän riskin vuoksi. Monet rahoitusyhtiöt kuitenkin tarjoavat myyntisaatavien ostopalveluita, joten on tärkeää käydä lyhyesti läpi, miten ostaminen eroaa luotottamisesta riskienhallinnollisesta näkökulmasta.

Laskusaatavan siirto omistajanvaihdostarkoituksessa tarkoittaa luonnollisesti sitä, että luovutuksensaaja (rahoittaja) saa lopullisesti pitää ostamansa laskusaatavan. Toisin sanottuna rahoittajalla ei ole tilitysvelvollisuutta myyjäyritystä kohtaan eikä saatavaa myyjäyritykseltä.⁸⁴

Saatavan myynnin jälkeen vastuu saatavan realisoimisesta siirtyy luonnollisesti rahoittajalle. Eli rahoittaja hoitaa maksumuistutuksien lähettämisen, ja vapaaehtoisen ja oikeudellisen perinnän.⁸⁵

⁸² Hakkola, 2007: 828

⁸³ Tepora, 2022: 288

⁸⁴ Tepora, 2022: 290

⁸⁵ Nisumaa, 2018

Rahoittajan kannalta merkittävä riskitekijä saatavien ostamisessa on luottoriskin siirtyminen myyjäyrytykseltä rahoittajalle. Rahoittaja edellyttää kuitenkin tässäkin tapauksessa, että asiakasyritykset ovat luottokelpoisia ja saatavat riidattomia. Rahoittajan kannattaa myös pyrkiä poistamaan luottoriskiä siirtämällä sen luottovakuutuksella vakuutusyhtiölle.⁸⁶

4.4 Väärinkäytösten tunnistaminen ja ennaltaehkäisy

Factoringrahoituksen luonteen takia se on erityisen altis väärinkäytöksille. Yleinen petos factoringrahoitukseen liittyen on laskujen tekaiseminen. Factoringjärjestely perustuu pitkälti rahoittajan ja myyjäyrytyksen keskinäiselle luottamukselle, sillä väärinkäytösten valvonta on tyypillisesti vaikeaa laskusaatavien suuren kappalemäärän vuoksi. Tästä syystä tekaistujen laskujen siirtäminen rahoittajan luototettavaksi on mahdollista lyhyellä aikavälillä.⁸⁷

”Pitää ottaa myös huomioon, että joku voi yrittää petosta. Joka viikko jokin firma tarjoaa rahoitettavaksi laskujaan, joista huomaamme, että kyseessä on selvästi jokin petosyritys. Yrittäjät eivät ole uskottavia eivätkä selvästi ole samoja, mitä rekistereistä näkyy eli vastuuhenkilöiksi on ilmoitettu bulvaaneja. Ne ovat usein helposti huomattavia, mutta se menee liikesalaisuuden puolelle, että miten huomaamme. Meillä on pitkä checklist, jonka käymme läpi ja toistaiseksi kaikki ovat jääneet kiinni ennen kuin vahinkoja on syntynyt.”, Klemola kertoo.

Petosten torjumiselle kehitetyt tarkistuslistat voivat olla hyvä ja kustannustehokas tapa tunnistaa väärinkäytökset. Tässä piilee myös vaara, jos rahoittaja luottaa liikaa omiin prosesseihinsa. Liiallinen luottamus saattaa johtaa helposti varomattomuuteen, joka puolestaan altistaa juuri väärinkäytöksille.

⁸⁶ Nisumaa, 2018

⁸⁷ Tepora, 2022: 297

Petokset voidaan tässä yhteydessä jakaa niin sanottuihin seikkaperäisiin ja harkittuihin petoksiin. Seikkaperäisistä petoksista voidaan puhua, kun taloudellisissa vaikeuksissa oleva yritys tarvitsee nopeasti varoja ja pyrkii tekaisutetusti nopeuttamaan laskujen kiertoa. Yritys saattaa esimerkiksi luoda laskun hieman etukäteen (ennen kuin laskun kohteena oleva tuote tai palvelu on edes toimitettu) ja toimittaa laskun rahoittajalle luototettavaksi. Harkituissa petoksissa rikolliset yrittävät saada rikoshyötyä rahoittajalta tekaistuilla laskuilla ja yrityksillä. Rikolliset voivat esimerkiksi luoda ketjun tekaistuja yrityksiä, jotka edustavat toimittajia ja niiden asiakkaita. Tekaistuista laskuista saaduilla ennakkomaksuilla maksetaan samaisia laskuja ja näin luodaan illuusio oikeasta käteisvirrasta.⁸⁸

Vaikka uusia ja erilaisia factoringrahoitukseen liittyviä petoksia kehitellään jatkuvasti, seuraavaksi käsitellään neljä yleistä petosmuotoa. Ensimmäinen on yritysten identiteettiin liittyvä petos. Siinä factoringrahoitusta hakeva henkilö esittäytyy valheellisesti jonkin oikean yrityksen omistajana tai edustajana, esimerkiksi Internetistä saatujen tietojen perusteella. Toinen petosmuoto on rahojen siirtäminen väärälle taholle. Siinä varat siirretään alkuperäiselle myyjälle, eikä rahoittajalle, mutta myyjä pitää tai käyttää varat. Tämä voi toki tapahtua tahattomasti asiakkaan puolesta, jos varat maksetaan vahingossa myyjälle. Kolmas factoringrahoitukselle tyypillinen petosmuoto on edelläkin mainittu laskuihin liittyvä petos, jossa tekaistaan tai muokataan laskuja niin, että ne olisivat mahdollisimman houkuttelevia rahoittajalle. Neljänneksi rikolliset voivat luoda täysin kuvitteellisia yrityksiä, joiden ainoa tarkoitus on toteuttaa petoksia.⁸⁹

Rahoittajan ensimmäinen askel väärinkäytösten torjunnassa on riittävät toimet asiakkaiden valinnassa. Asiakkaiden ennakkotarkistus ja KYC (Know-Your-Customer) toimet täytyvät olla riittävän tehokkaita, jotta varmistutaan siitä, että asiakkaat ovat ketä väittävät ja asiakkaiden liiketoiminta on legitiimiä.⁹⁰ KYC-toimiin kuuluu tyypillisesti asiakkaan

⁸⁸ Day, 2020

⁸⁹ Claro, 2019: 25-26

⁹⁰ Day, 2020

toimittajien ja asiakkaiden selvittäminen, ja vertaaminen saman alan tyypillisiin asiakkaisiin ja toimittajiin. Asiakkaita on tärkeä tarkastella jatkuvasti ja toteuttaa erilaisia due diligence -toimia, jotta mahdolliset muutokset ja epäjohtonmukaisuudet liiketoiminnassa huomataan.

Laskujen todentaminen on keskiössä petosten ennaltaehkäisemisessä. Niiden todentamiseksi rahoittaja voi esimerkiksi soittaa laskutettavalle ja varmistaa näin, että lasku on yhdenmukainen velallisen odotusten kanssa. Samalla rahoittaja voi varmistaa, että velallisella on oikeat rahoittajan maksutiedot.⁹¹

Laskujen määrä on kuitenkin yleensä suuri, joten rahoittajalle ei ole taloudellisesti järkevää todentaa jokaista laskua. Kaksi yleistä varmistusmenetelmää on valita laskut todennettaviksi arvon ja maksuehtojen mukaan. Esimerkiksi jälkimmäinen tarkoittaa sitä, että jos asiakas on tyypillisesti myynyt 30 päivän maksuehdolla ja myy yhtäkkiä 90 päivän maksuehdolla, lasku todennetaan. Kyseisessä tapauksessa myyjä on voinut esimerkiksi ennakoida tilausta ja muuttaa laskua, jotta saa rahoitusta nopeammin.⁹² Klemola kertoo, että he ottavat Rahoittamalla selvää, onko lasku hyväksytty varsinkin, jos on kyse isommasta laskusta.

Erilaisten trendien identifioiminen ja analysoiminen on myös hyvä työkalu väärinkäytösten torjunnassa. Jos asiakkaan myynnit painottuvat esimerkiksi epäsuhtaisesti uusiin velallisiin, voi se olla merkki, että asiakas käyttää tekaistuja laskuja. Äkillinen myynnin kasvu voi olla myös hälytysmerkki siitä, että asiakas pyrkii nopeasti rahastamaan väärennetyillä laskuilla. Riippumatta siitä, minkälaisia trendejä tarkkaillaan, lopullinen tulkinta riippuu kuitenkin asiakkaan liiketoiminnasta.⁹³

⁹¹ Day, 2020

⁹² Day, 2020

⁹³ Day, 2020

5 Sopimus osana riskienhallintaa

5.1 Rahoitussopimuksen laatiminen

Factoringrahoitus edellyttää rahoittajan ja myyjäyrittäjän välistä rahoitussopimuksen laatimista.⁹⁴ Rahoitussopimus sitoo luonnollisesti sopimuksen osapuolia – rahoittajaa ja myyjäyrittäjää – asianmukaisiin suorituksiin. Kun kyseessä on laskusaatavien panttaus, rahoitussopimus on luonteeltaan puitesopimus, jolla molemmat osapuolet sitoutuvat panttaussuhteen perustamiseen. Panttaustahdonilmaisu factoringsopimuksella onkin ajallisesti ensimmäinen vaihe panttausoikeustoimessa.⁹⁵

Irtainta omaisuutta (johon laskusaatavat luetaan) koskeva panttaussopimus voidaan pätevästi tehdä vapaamuotoisesti.⁹⁶ Luotonannossa sopimukset tehdään kuitenkin luonnollisesti kirjallisesti, jotta voidaan välttää panttauksen sisällön todisteluun ja sidonnaisuuden syntymiseen liittyvät hankaluudet.⁹⁷

Factoringsopimukset laaditaan usein rahoitusyhtiön vakioehtoja käyttäen.⁹⁸ Vakioehdot ovat sopimusehtoja, joita rahoitusyhtiö käyttää useissa yksittäisissä asiakassopimussuhteissaan. Nykyään massasopimusten hallinta juuri esimerkiksi pankkialalla vaatii kyseisten vakioehtojen hyödyntämistä ja niissä asetetaan yleensä myynti- tai hankintaehdot, ja mahdolliset vastuunrajoitukset.⁹⁹

Vakioehtojen edut liittyvät transaktiokustannusten pienenemiseen, kun sopimusehtoja ei tarvitse rakentaa alusta alkaen jokaisen sopimuskumppanin kanssa. Vakioehdot voidaan tarkastuttaa juridisella asiantuntijalla, jolloin hyödyt ulottuvat kaikkiin niiden avulla

⁹⁴ Saarnilehto & Viljanen, 2006: 193

⁹⁵ Tepora, 2013: 283-284

⁹⁶ Tuomisto, 2015:33

⁹⁷ Tammi-Salminen, 2015: 205

⁹⁸ Saarnilehto ym, 2006: 193

⁹⁹ Hemmo & Hoppu, 2019

solmittaviin massasopimuksiin. Sopimuksenlaatija voi näin tarjota tuotettaan mahdollisesti halvemmalla, kun vakioehdoista saadut hyödyt on siirretty tuotteen hintaan.¹⁰⁰

Sopimuksissa saatetaan käyttää myös yksilöllisiä ehtoja, jotka menevät ristiriitatilanteessa vakioehtojen edelle. Sopimusriitojen ennaltaehkäisemiseksi olisi hyvä, jos sopimusasiakirjaan merkittäisiin valmiiksi, mitkä vakioehdot eivät tule kyseisessä sopimuksessa sovellettaviksi. Sopimuksenlaatijan kannattaa olla myös huolellinen vakiehtojen laatimisessa, sillä virhetilanteessa virhe saattaa monistua kaikkiin vakioehtoja hyödyntäviin sopimuksiin.¹⁰¹

Vakioehtojen liityntäperusteet arvioidaan tapauskohtaisesti. Ehtojen liittämiseen liittyvä ehtojen tasapuolisuus ja sopimuskumppanin asiantuntijuus.¹⁰² Factoringsopimuksissa sopijapuolina on kaksi elinkeinoharjoittajaa, jonka takia näiden väliseen sopimukseen voidaan lähtökohtaisesti sisällyttää helpommin vakioehtoja verrattuna yrityksen ja kulluttajan välisiin sopimuksiin.

Vakioehtojen sisällyttämiseen liittyy myös korostamisvelvollisuus. Vakioehdot saattavat tulla vain osittain päteviksi, jos kyseistä velvollisuutta ei ole asianmukaisesti täytetty. Vakioehdot saadaan tehokkaasti päteviksi, kun ne liitetään allekirjoitettavaan sopimusasiakirjaan. Ehtoihin voidaan myös viitata, kunhan toisella osapuolella on mahdollisuus tutustua ehtoihin ennen allekirjoittamista.¹⁰³

Factoringsopimuksessa puitesopimuksena sovitaan ensinnäkin vakuuksista. Yleisesti kyseisissä sopimuksissa sovitaan, että myyjäyritys siirtää säännöllisesti kaikki laskusaatavansa (joita ei ole sopimuksen yleisehdoissa rajattu soveltamisalan ulkopuolelle)

¹⁰⁰ Hemmo ym, 2019

¹⁰¹ Hemmo ym, 2019

¹⁰² Hemmo ym, 2019

¹⁰³ Hemmo ym, 2019

rahoittajalle niin luotottamista varten, että vakuudeksi saamastaan luotosta. Tämä voidaan jäsentää laskusaatavan yleispanttauksiksi.¹⁰⁴

Factoringsopimuksessa on kyse myös limiittisopimuksesta. Rahoitussopimuksessa sovietaan laskusaatavien rahoitus tulevaisuuteen tietyn rahamääräisen limiitin puitteissa. Tällä tavoin panttaussitoumus koskee myös luonnollisesti vielä ansaitsemattomia saatavia, vaikkakin rahoittajan kannattaa edellyttää factoringsopimuksen yleisehdoissa, että siirrettävä saatava on jo siirtovaiheessa ansaittu eli toisin sanoen, että rahoittajalla olisi vakuutus myyjäyriksen omasta suoritusvelvollisuuden täyttämisestä.¹⁰⁵

Vain poikkeavassa rahoitusjärjestelyssä rahoittaja hyväksyy nimenomaan siirtohetkellä ansaitsemattoman saatavan luototuksen ja vakuuden piiriin. Tähän liittyy rahoittajan kannalta huomattavasti suurempi riski.¹⁰⁶ Kyseinen järjestely on kuitenkin mahdollinen, ja siitä syystä sitä tarkastellaan tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Rahoitussopimuksessa määriteltäviä asioita ovat muun muassa luoton enimmäismäärä, sille laskettava korko, factoringpalkkio (palkkio on yleensä prosenttimääräinen käsittelymaksu jokaisesta siirretystä laskusaamisesta) sekä mahdollisesta järjestelypalkkiosta jokaisen uuden luottolimitin myöntämisestä. Sopimuksessa sovietaan myös esimerkiksi perinnän yksityiskohdista ja tulosteiden toimittamisesta myyjäyrikselle. Myös muista factoringrahoitukseen liittyvistä palveluista sovietaan, kuten reskontrakirjanpidon järjestämisestä.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Tepora, 2013: 272, 298

¹⁰⁵ Tepora, 2013: 298

¹⁰⁶ Tepora, 2013: 299

¹⁰⁷ Tepora, 2022: 285

5.2 Saamisten hyväksyminen luoton perusteeksi

Kuten on käynyt jo ilmi, saatavat voidaan jakaa ansaittuihin ja ansaitsemattomiin saataviin. Factoringsopimusten yleisehdoissa edellytetään usein kuitenkin, että saatavat ovat ansaittuja ja riidattomia. Tämä on tärkeää, jos rahoittaja haluaa hallita mahdollisimman tehokkaasti riskejä esimerkiksi ostajan konkurssitilanteessa.¹⁰⁸

Ansaitun saatavan tapauksessa myyjäyritys on jo täyttänyt oman suoritusvelvollisuutensa asiakasyritykselle. Näin sopimuksenmukainen suoritus on asianmukaisesti toteutettu, ja riskit liittyvät ensisijaisesti vain ostajan maksukyvykkyyteen ja halukkuuteen.¹⁰⁹

Rahoittajan kannalta ongelmallisempia ovat tilanteet, joissa myyjäyritys siirtää syntyperusteeltaan tunnetun, mutta vielä ei-ansaitun saatavan rahoittajalle luototettavaksi ja vakuudeksi, ja myyjäyritys ilmoittaa ostajalle rahoitussopimuksesta, sekä niiden saatavien siirrosta, jotka myyjä aikanaan ansaitsee tehtyään oman suorituksensa.

Rahoittajan oikeusaseman kannalta ansaitsemattomiin saataviin liittyy erityisesti kaksi ongelmaa. Ensinnäkin saatavilta saattaa puuttua velkojainsuoja. Ansaintaperiaatteen mukaan saatavalta puuttuu velkojainsuoja, jos saatava syntyy vasta konkurssipesän toiminnan tuloksena.¹¹⁰

Toiseksi myyjäyritys saattaa jättää oman suoritusvelvollisuutensa kokonaan täyttämättä, tai suoritusta rasittaa virhe. Pahimmassa tapauksessa ansaitsemattoman saatavan vakuusarvo voi osoittautua olemattomaksi tai jopa negatiiviseksi, jos ostajayrityksellä on oikeus purkaa kauppa sopimuksen virheen vuoksi. Vakuusarvo voi osoittautua negatiiviseksi, jos rahoittaja joutuu palauttamaan ostajalta jo saadun suorituksen sopimusrikkomuksen vuoksi.¹¹¹

¹⁰⁸ Saarnilehto ym, 2006: 193,195

¹⁰⁹ Saarnilehto ym, 2006: 193

¹¹⁰ Saarnilehto ym, 2006: 194

¹¹¹ Saarnilehto ym, 2006: 194

”Ennakkolaskut eivät lähtökohtaisesti ole rahoituskelpoisia, mutta teemme jonkin verran poikkeuksia. Silloin kun on poikkeuksellisen uskottava myyjäyrittäjä ja tiedetään, että tästä ei tule ongelmaa. Että kyllä niitä välillä hyväksytään, mutta on korkea kynnyks. Täytyy olla vakiintunut yritys, joka on toiminut pitkään ja täytyy olla useampi ihminen hallituksessa, jotka antavat henkilötakauksen, että lasku tulee maksettua meille. Summien on myös pysyttävä kohtuullisina, että jos tulee luottotappio niin rahoitusyhtiön tulos vain värähtää.”, Klemola kertoo ansaitsemattomien saatavien hyväksymisestä.

5.3 Siirtoilmoitus

Panttioikeus saa sille tarkoitetut oikeusvaikutukset vasta, kun julkivarmistus on toteutettu. Julkivarmistuksella pyritään saavuttamaan sitovuus sivullisia kohtaan julkisuutta tuottavilla toimilla. Nimenomaan julkisuus on olennaista, sillä panttaus merkitsee, että pantinsaaja asetetaan pantinantajan muita velkojia ja myöhempiä sopimusosapuolia parempaan asemaan.¹¹²

Se, miten julkivarmistus tehdään, riippuu panttikohteesta. Julkivarmistustavat voidaan jakaa käteispanntaukseen, denuntiaatio- eli ilmoituksenvaraiseen panttaukseen ja kirjaimispanntaukseen. Näistä vaihtoehdoista denuntiaatiopanttaus tulee käytettäväksi, kun vakuuskohteen hallintaa ei voida siirtää velkojalle.¹¹³

Tavallisiin saataviin – eli tässä kontekstissa laskusaataviin – sovelletaan analogisesti VKL 3 luvun tavallisia velkakirjoja koskevia säännöksiä. Tästä seuraa, että saatavien panttauksessa julkivarmistuksen toteutuskeinona käytetään juuri edellä mainittua denuntiaatiota eli siirtoilmoitusta.¹¹⁴

¹¹² Tammi-Salminen, 2015: 269

¹¹³ Tammi-Salminen, 2015: 269

¹¹⁴ Tepora ym, 1994: 72

Siirtoilmoituksen toimittamiselle ei ole asetettu erityisiä muotovaatimuksia. Se on kuitenkin syytä tehdä aina kirjallisesti, sillä rahoittaja siirronsaajana on asiasta näyttövelvollinen. Sen lisäksi siirrosta on välttämätöntä ilmoittaa asiakasyritykselle/velalliselle nimenomaisesti. Siirtoilmoituksen voi toimittaa joko myyjäyrittäjä/pantiksiantaja tai rahoittaja/pantiksiottaja, mutta factoringsopimuksissa edellytetään normaalisti myyjäyrittäjän toimittavan siirtoilmoituksen käytännöllisten syitten takia.¹¹⁵

Siirtoilmoituksen sisällölle on ainakin kolme vaatimusta. Ensinnäkin siitä on käytävä ilmi, että saatava on siirretty, eli saatava on luovutettu tai pantattu. Toiseksi ilmoitukseen on merkittävä yksiselitteisesti uuden siirronsaajan nimi. Kolmanneksi saatava tulee olla tarpeeksi selvästi ilmaistu ja yksilöity. Käytännössä yksilöintivaatimus tulee täytetyksi asiakasyritykselle lähetettyyn laskuun merkityllä siirtoilmoituksella.¹¹⁶ Huomionarvoista on, että siirtoilmoituksen sisällölle annetut vaatimukset Suomessa ovat sisällöllisesti samat, kuin mitä tärkeimmissä kansainväliseen factoringjärjestelyyn liittyvissä sopimuksissa on sovittu.

Oikeuskäytännöstä voidaan siirtoilmoituksen tekotavasta mainita tapaus KKO 1982 II 77. Sen mukaan leimasimella tehty ilmoitus laskussa, jonka mukaan lasku oli siirretty ja maksettava pankille, on velallista sitova saatavan siirtämistä tarkoittava määräys.¹¹⁷ Klemola kertoo, että myös Rahoittamo leimaa laskut siirtomerkinnällä.

Panttausilmoituksen eli denuntiaation jälkeen siirtovelallinen (ostaja) ei voi pätevästi ja vapautuvien vaikutuksien maksaa velkaansa pantinantajalle. Siirtovelallinen menettää itse asiassa maksusuojaansa VKL 29 §:n mukaan jo, jos hänen olisi pitänyt tietää siirrosta. Kuitenkin VKL 10 §:n ja 31 §:n 1 ja 2 momentin mukaan ilmoitus on välttämätön, jotta pantinsaaja saisi suojaa pantinantajan myöhempiä ulosmittaus- ja konkurssisaajia vastaan,

¹¹⁵ Tepora ym, 1994: 75

¹¹⁶ Tepora ym, 1994: 76

¹¹⁷ KKO 1982 II 77

kuten myös muita myöhempiä vilpittömässä mielessä olevia pantinsaajia vastaan, joiden saannosta ilmoitetaan siirtovelalliselle.¹¹⁸

VKL 31 § edellyttää, että panttausta koskeva ilmoitus on tehty siirtovelalliselle ennen kuin myöhemmästä panttauksesta on ilmoitettu, jotta ensimmäinen pantinsaaja saa suojaa myöhempiä vilpittömässä mielessä olevia pantinsaajia vastaan. Sen sijaan, saadakseen suojaa pantinantajan ulosmittaus- ja konkurssivelkojia vastaan, pantinsaajan on tehtävä ilmoitus siirtovelalliselle ennen saatavan ulosmittausta koskevaa ulosottomiehen päätöstä tai konkurssiin asettamista koskevaa tuomioistuimen päätöstä.¹¹⁹

5.4 Panttaukseen liittyvät erikoistilanteet

Panttaukseen liittyviä erikoistilanteita ovat *jälkipanttaus*, *edelleenpanttaus*, sekä *edelleensirto*. Tässä kappaleessa käydään läpi edellä mainitut erikoistilanteet, sillä niihin liittyy riskejä, jotka rahoittajan on hyvä tunnistaa.

Jälkipanttauksella tarkoitetaan myyjän mahdollisuutta perustaa jälkipanttioikeus asiakassaataviin toiselle luotonantajalle. Tämä mahdollisuus avautuu siten, että kotimaisessa factoringrahoituksessa rahoittaja myöntää luottoa myyjäyritykselle noin 80 % rahoituksen piiriin hyväksytyistä saatavista, joten myyjäyritys voi vielä käyttää 20 %:n ylijäämäärön saatavistaan perustamalla jälkipanttioikeuden.¹²⁰ Siinä on siis kyse tilanteesta, jossa jälkipantinsaaja (myöhempi pantinsaaja) tyytyy monessa suhteessa ”huonompaan” suorituksensaantioikeuteen kuin ensipantinsaaja.¹²¹

Jälkipanttauksen mahdolliset haasteet liittyvät sivullisittomuuteen. Ensipantinsaajalle ei VKL 31 §:n merkityksessä tarvitsisi toimittaa ilmoitusta jälkipanttioikeudesta, mutta

¹¹⁸ Tuomisto, 2015: 53

¹¹⁹ Tuomisto, 2015: 53

¹²⁰ Tepora, 2022: 321

¹²¹ Tepora ja muut, 2016: 93

jälkipantinsaajan omassa intressissä on tällaisen tiedon toimittaminen, jottei ensipantinsaaja suorita ylijäämää omalle pantinantajalleen vastuusta vapautuen. Ensipantinsaaja saa tässä tapauksessa maksusuojaajaa vilpittömän mielen perusteella, koska ei tiennyt jälkipanttioikeudesta.¹²²

VKL 31.1 §:n johdonmukainen soveltaminen edellyttää myös sitä, että jälkipanttaukselta on ilmoitettava kaikille laskusaatavien velallisille, jos jälkipanttaus koskee kaikkia laskusaatavia. Jälkipanttaus ei varsinaisesti vaaranna rahoittajan oikeusasemaa ensipantinsaajana, mutta voi aiheuttaa ylimääräisiä hallinnollisia kuluja.¹²³

Oikeuskäytännöstä voidaan mainita korkeimman oikeuden tapaus KKO:1989:53 liittyen jälkipanttioikeuteen. Kyseisessä tapauksessa rahoitusyhtiö A ja myyjä B olivat solmineet factoringsopimuksen B:n laskusaatavien luotottamisesta. Laadittuun sopimukseen oli lisäksi kirjoitettu ehto, jonka mukaan A:lle luoton vakuudeksi siirretty laskusaatava pantattiin myös pankki C:lle niiden velvoitteiden vakuudeksi, joista B tälle vastasi. Sopimusehdon sanamuodon mukaan kysymys oli nimenomaan saatavien toiskertaisesta panttaukselta. B:n laskusaatavien velallisille ilmoitettiin ensipanttaukselta, mutta ei jälkipanttaukselta. Tästä syystä Korkein oikeus katsoi, että jälkipanttaus ei ollut voimassa B:n konkurssipesää vastaan.¹²⁴ Korkeimman oikeuden ratkaisu merkitsee käytännössä sitä, että laskusaatavien jälkipanttaukselta tulee käytännössä ilmoittaa samanaikaisesti laskusaatavien panttauksen kanssa.¹²⁵

Saatavan *edelleenpanttaus* tarkoittaa pantinhaltijan oikeutta itse antaa pantiksi panttioikeuden nojalla hallitsemansa objekti. Edelleenpanttauksen yleisnormina toimii KK 10 luvun 6 §, joka käsittelee irtainta reaalisinetä, mutta sen on katsottu soveltuvan myös esimerkiksi tavallisiin velkakirjoihin. Panttioikeuden yleisperiaatteena on, että panttauskompetenssi (kelpoisuus määrätä panttikohteesta) on ainoastaan objektin omistajalla,

¹²² Tepora, 2022: 322

¹²³ Tuomisto, 2015: 93

¹²⁴ KKO:1989:53

¹²⁵ Tepora, 2022: 323

mutta KK 10:6 merkitsee poikkeusnormia, jonka mukaan edelleenpanttaus on sallittu pantinhaltijalle ilman omistajan suostumusta.¹²⁶ Siitä huolimatta, edelleenpanttaus on kielletty suuremmasta arvosta tai muutoin epäedullisemmin ehdoin kuin mikä panttiobjektilla on pantinhaltijalla itsellään.¹²⁷

VKL 31 §:n ja VKL 10 §:n mukaisesti joko rahoittaja-pantinsaajan tai edelleenpantinsaajan on ilmoitettava saamisvelallislle laskusaatavan edelleenpanttauksesta. Edelleenpantinsaajalla on denuntiaation myötä aktiivinen perimislegitimaatio suhteessa saamisvelalliseen. Yleensä ostajia on monia, joten jälkepäin heille suoritettavat denuntiaatiot ovat vaikeita ja työläitä. Tästä syystä myös edelleenpanttauksesta olisi syytä ilmoittaa jo laskuun liittyvässä siirtoilmoituksessa.¹²⁸

Luottolaitoksille on kuitenkin asetettu poikkeus siitä, mitä KK 10:6:ssa on säädetty. Laki luottolaitostoiminnasta (8.8.2014/610) 15 luvun 12 §:n mukaan luottolaitos ei saa ilman vakuuden omistajan suostumusta pantata edelleen luottolaitokselle annettua vakuutta.¹²⁹ Mikäli factoringrahoittajana on rahoituslaitos, sitä ei koske vakuuden edelleenpanttaamista koskeva rajoitus, sillä ne eivät ottolainaa takaisinmaksettavia varoja yleisöltä.¹³⁰

Rahoittajalla on myös oikeus siirtää factoringrahoitussopimuksen ja siihen liittyvät vakuudet kokonaan kolmannelle osapuolelle. Kyseessä on niin sanottu edelleensierro-oikeus, jossa siirronsaaja saa saman oikeusaseman suhteessa myyjään (panttivelkojaan) ja ostajiin (panttivelallisiin). Siirronsaajaa sitovat samat panttausehdot eikä myyjän ja ostajan asema saa heikentyä siirron takia.¹³¹

¹²⁶ Tepora, 2022: 324

¹²⁷ Havansi, 1992: 82-83

¹²⁸ Tepora, 2022: 325

¹²⁹ Finlex, Laki luottolaitostoiminnasta 8.8.2014/610

¹³⁰ Tepora, 2022: 325

¹³¹ Tepora, 2022: 326

5.5 Panttaussuhteen lakkaaminen

Panttioikeus lakkaa tavanomaisesti, kun velkoja saa suorituksen saatavalleen. Panttioikeudelle ei ole näin enää perustetta, eikä sitä tarvita turvaamaan velkojan oikeutta suoritukseen.¹³²

On myös mahdollista, että panttaussuhde päättyy tiettyjen laskusaatavien osalta, kun ne poistetaan factoringjärjestelyn piiristä. Rahoittajalla on tyyppillisesti oikeus poistaa laskusaaminen luotonuksen perusteeksi hyväksytyjen laskusaatavien määrästä, jos lasku on ollut maksamatta vielä lyhyehkön ajan eräpäivän jälkeen, asiakasyritys kieltää maksuvelvollisuutensa tai rahoittaja havaitsee seikan, joka olisi alun perin estänyt saatavan ottamisen luoton vakuudeksi.¹³³

Factoringsopimukset ovat normaalisti voimassa toistaiseksi. Ne voidaan irtisanoa jomankumman osapuolen kirjallisesta irtisanomisesta, irtisanomisajan päätyttyä. Sopimus voidaan myös purkaa heti, kun toinen on rikkonut olennaisesti sopimusvelvoitettaan tai toisen osapuolen sopimusvelvoitteiden täyttäminen on vaarantunut olennaisesti.¹³⁴

¹³² Tammi-Salminen, 2015: 321

¹³³ Tepora ym, 1994: 106-107

¹³⁴ Tepora, 1994: 108

6 Riskit ja riskienhallinta insolvenssitilanteissa

Rahoittajan riskienhallinnan kannalta on olennaista ottaa huomioon myyjä- tai asiakasyrityksen maksukyvyttömyystilanteet. Tässä kappaleessa käsitellään, miten rahoittaja voi suojata oman oikeusasemansa erilaisten insolvenssitilanteiden osalta ja miten maksukyvyttömyystilanteet etenevät juridisesti.

6.1 Panttivelkojan vilpittömän mielen suoja

Ennen kuin lähdetään selvittämään erilaisia maksukyvyttömyystilanteisiin liittyviä riskejä, on hyvä ensinnäkin huomioida, että rahoittajan on mahdollista saada vilpittömän mielen suoja. Panttivelkoja voi nimittäin periaatteessa saada vilpittömän mielen suoja konkurssilain (20.2.2004/120) 3 luvun 2 §:n nojalla.¹³⁵ Kyseisessä lainkohdassa todetaan seuraavasti: ”Oikeustoimi, jonka velallinen tekee konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta, ei sido konkurssipesää. Oikeustoimi sitoo konkurssipesää kuitenkin, jos velallinen on tehnyt oikeustoimen ennen kuin konkurssin alkamisesta on tehty merkintä 22 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun konkurssiasioista pidettävään rekisteriin eikä toinen osapuoli tiennyt eikä hänen pitänytkään tietää, ettei velallisella ollut oikeutta määrätä omaisuudesta.”¹³⁶ Edellä mainitun KonkL:n säännöksen perusteella myös sellaiset velkojat voivat saada suoja, jotka ovat konkurssin alettua saaneet pantiksi irtaimen aineellisen esineen tai tavallisen saatavan.¹³⁷

Konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteristä annetun lain (137/2004) 8 §:n mukaan merkintä konkurssiin asettamista koskevasta päätöksestä on tehtävä samana päivänä, jona päätös on tehty. Tästä siis seuraa, että ajanjakso, jona vilpittömän mielen suoja tulee kysymykseen, on kuitenkin hyvin lyhyt.¹³⁸

¹³⁵ Tuomisto, 2021: 493

¹³⁶ Finlex, Konkurssilaki 20.2.2004/120

¹³⁷ Tuomisto, 2021: 493

¹³⁸ Tuomisto, 2021: 493

Rahoittajan on kuitenkin hyvä huomioida, että vaikka se saisi mainitulla perusteella vilpittömän mielen suojaa, joudutaan vielä erikseen selvittämään, onko panttaus takaisinsaannin alainen. Tämä harkinta perustuu takaisinsaantilain 14 §:ään, johon perehdytään tarkemmin seuraavassa kappaleessa.¹³⁹

6.2 Myyjäyriksen konkurssi

Myyjäyriksen konkurssissa pantattu omaisuus kuuluu luonnollisesti konkurssipesään. Rahoittaja panttivelkojana on velvollinen ilmoittamaan pesähoitajalle valvontakirjelmään sisällytettävät tiedot saatavastaan ja panttioikeudestaan. KonkL 12 luvun 10 §:n mukaan ilmoitus on annettava pesähoitajan pyynnöstä tämän asettamassa määräajassa, kuitenkin joka tapauksessa ennen kuin velkoja ryhtyy muuttamaan panttia rahaksi.¹⁴⁰

Tarkasteltaessa rahoittajan asemaa myyjäyriksen konkurssissa, on panttioikeudellinen sivullissitovuus keskiössä. Kuten aiemmin on mainittu, pelkkä panttaussopimuksen solmiminen ei vielä tuota rahoittajan oikeuksia turvaavaa erityisasemaa.¹⁴¹ Rahoittaja saa sivullissuojaa muita velkoja vastaan, jos siirtoilmoitus on tehty asianmukaisesti velalliselle ennen myyjäyriksen konkurssiin asettamista kellonajan tarkkuudella.¹⁴²

”Rahoituksemme on aina semmoista, että myyjä vastaa siitä, että lasku tulee maksetuksi. Jos ostaja-asiakas menee nurin, on meillä oikeus hakea raha takaisin myyjältä.”, Klemola kertoo Rahoittamon osalta maksukyvyttömyystilanteista.

Kuten aiemmin on mainittu, Rahoittamo toteuttaa julkivarmistuksen leimaamalla laskut vakimuotoisella siirtomerkinnällä ja Korkeimman oikeuden tapauksesta 1982 II 77

¹³⁹ Tuomisto, 2015: 248

¹⁴⁰ Tuomisto, 2015: 248

¹⁴¹ Tammi-Salminen, 2015:290-291

¹⁴² Tepora, 2013: 312

selviää, että kyseinen siirtomerkintätapa on velallista sitova saatavan siirtämistä tarkoittava määräys.¹⁴³ Näin ollen, kunhan Rahoittamo panttivelkojana ilmoittaa oikea-aikaisesti valvontakirjelmään sisällytettävät tiedot pesänhoitajalle, Rahoittamalla on Klemolan kertoman mukaisesti oikeus saada saatavansa takaisin.

6.3 Takaisinsaanti konkurssipesään

Pätevän panttaussopimuksen ja sivullissuojan lisäksi tulee myyjäyrytyksen konkurssissa arvioitavaksi laki takaisinsaannista konkurssipesään 14 §:n mukainen takaisinsaantiperuste. TakSL 14 §:n mukaan velallisen myöhemmin, kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää (takaisinsaantiaika) velastaan luovuttama vakuus peräytyy, jos sellaisesta vakuudesta ei ollut sovittu velan syntyessä tai vakuusoikeuden syntymisen vaatimia toimia tehty ilman aiheetonta viivytystä velan syntymisen jälkeen.

Tässä kohtaa tulee luonnollisesti arvioitavaksi Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2017:64. Tapauksessa yhtiö ja pankki olivat tehneet factoringsopimuksen 15.6.2005, jota oli viimeksi muutettu 4.9.2009. Yhtiö oli asetettu konkurssiin 11.11.2009 ja näin takaisinsaantilain mukainen niin sanottu kriittinen aika oli alkanut 11.8.2009. Ratkaistavaksi jäi siis, peräytyykö kriittisenä aikana vakuusylijäämän arvon kasvu vanhasta velasta annettuna vakuutena. Korkein oikeus katsoi, että kyseinen vakuusylijäämän arvon kasvu ovat TakSL 14 §:n nojalla konkurssipesään peräytyvää vakuutta.¹⁴⁴

Normaalisti factoringrahoituksessa on kysymys velasta, jonka syntyessä panttauksesta on jo sovittu. Luottoa myönnettäessä on voimassa factoringsopimus, jonka mukaan laskusaatavat pantataan kaikkien syntyvien luottojen vakuudeksi. Näin TakSL 14 §:n ensimmäinen takaisinsaantiperuste vanhasta velasta ei tule oikeuskirjallisuudenaan mukaisesti täytetyksi, vaan relevantimpaa on panttauksen osittainen peräytyminen

¹⁴³ KKO 1982 II 77

¹⁴⁴ KKO 2017: 64

julkivarmistuksen aiheettoman viivytyksen perusteella. Factoringjärjestelyn juoksevan perusluonteen vuoksi julkivarmistuksen viivästyminen on ymmärrettävää, mutta saattaa aiheuttaa merkittävän takaisinsaantiriskin.¹⁴⁵

Käsiteltäessä panttauksen peräytymistä TakSL 14 §:n nojalla, on oleellista tarkastella myös Korkeimman oikeuden päätöstä 2005:131. Kyseinen tapaus ei edusta factoringrahoitusta sen tyypillisessä muodossa, mutta kyseessä on kuitenkin luotonantoa, jonka myöntämiseksi on pantattu vielä ansaitsemattomia myyntisaamisia ja maksuja on peräytetty takaisin konkurssipesään TakSL 14 §:n perusteella.¹⁴⁶

Tapauksessa turkistarhausta harjoittanut Oy A oli sitoutunut toimittamaan tarhaltaan Turkistuottajat Oyj:lle (T) sopimuksen mukaiset määrät turkisnahkoja myytäväksi. Sopimuksen mukaan A antoi T:lle vastuistaan panttioikeuden A:n sille toimittamiin nahkoihin sekä niiden myynnistä syntyviin saataviin ja suorituksiin. A oli tehnyt sopimuksen myös pankin kanssa, jonka perusteella pankki myönsi kausirahoitusluoton. Kausirahoitusluoton vakuudeksi A antoi pankille jälkipanttioikeuden T:lle toimitettaville nahkoille, sekä A:lle nahkojen myynnistä syntyviin saataviin ja suorituksiin T:ltä. Jälkipanttisopimuksessa oli merkintä, jonka mukaan T oli saanut tiedon jälkipanttioikeudesta ja hyväksyi sopimuksen ehdot. Pankin ja A:n välisen maksusitoumuksen perustella laina tuli maksaa tasalennyksinä neljässä erässä ja pankki nosti lainasaatavansa suoritukseksi A:n pankkitilillä olevia varoja, kunnes velka tuli kokonaan maksetuksi. Tämän jälkeen A asetettiin omasta hakemuksestaan konkurssiin. Huomionarvoista on myös se, että Valtiontakuukeskus F (nykyisin Finnvera Oyj) antoi takaussitoumuksen pankin A:lle myöntämään luottoon, jonka mukaisesti luoton vakuudet tuli siirtää F:lle sen suoritettua takauskorvauksen. Kysymykseksi nousi 1) pankille suoritettun velan maksun peräyttäminen 2) oliko velan maksu voinut olla panttausten vuoksi muille velkojille vahingollinen 3) oliko nahkojen hallinta luovutettu T:lle TakSL 14 §:ssä tarkoitetulla tavalla ilman aiheetonta viivytystä velan syntymisen jälkeen ja 4) pystyikö pankki vedota myyntisaatavan panttauksen, kun

¹⁴⁵ Kaisto & Tuomisto, 2018: 277-281

¹⁴⁶ KKO:2005:131

nahat oli toimitettu T:lle, mutta niitä ei ollut ehditty myydä ennen konkurssin alkamista.¹⁴⁷

Korkein oikeus ei muuttanut tuomiolauselmassaan hovioikeuden päätöstä, jonka mukaan pankin tuli ensinnäkin palauttaa konkurssipesälle 850 000 markkaa korkoineen sekä pankin ja F:n yhteisvastuullisesti 318 000 markkaa korkoineen. Edellä mainittu 850 000 markkaa oli ennakkomaksu, joka maksettiin niiden nahkojen perusteella, jotka A oli toimitannut T:lle myytäviksi. Ennakkomaksu maksettiin vielä myymättöminä olevista nahoista.¹⁴⁸

Vaikka A:lle tilitetty ennakkomaksu oli nahoista, joista ei vielä ollut saatu myyntituloja, KKO katsoi kuitenkin, että tämä ei vielä itsessään merkinnyt sitä, etteikö pankki voisi vedota panttauksiin peräyttämiskaavan torjuakseen. KKO:n mukaan olennaista onkin sen sijaan arvioida, olivatko panttausjärjestelyt ylipäänsä tehokkaita muihin velkoihin nähden ja olisiko pankki saanut niiden nojalla joka tapauksessa ennakkomaksua vastaavan suorituksen.¹⁴⁹

Tarkasteltaessa ensinnäkin panttijärjestelyn tehokkuutta, keskiössä oli KKO:n mukaan edelläkin mainittu TakSL 14 §, jonka mukaan: ”Velallisen myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen määräpäivää velastaan luovuttama pantti tai asettama muu vakuus peräytyy, jos sellaisesta vakuudesta ei ollut sovittu velan syntyessä tai jos pantin hallintaa ei ollut luovutettu tai muita vakuusoikeuden syntymisen vaatimia toimia tehty ilman aiheutonta viivytystä velan syntymisen jälkeen”. TakSL:n esitöiden mukaan julkivarmistukseen olevaa aikaa arvioitaessa on otettava huomioon vakuustyyppi, kulloinkin vallinneet olosuhteet ja vakiintuneet menettelytavat. Panttauksen ja jälkipanttauksen kohteena olleet nahat oli luovutettu T:n haltuun keskimäärin kahdeksasta yhdeksään kuukauden kuluttua velaksiannosta ja viivästyksiä oli perusteltu sillä, että A:lle annetut luotot oli

¹⁴⁷ KKO:2005:131

¹⁴⁸ KKO:2005:131

¹⁴⁹ KKO:2005:131

tarkoitettu tulevia kasvukausia varten ja turkiseläinten kasvukausi nahkomisineen on keskimäärin yli puolen vuoden mittainen. KKO katsoi tästä huolimatta, että edellä mainittua viivästystä ei voitu pitää TakSL 14 §:n tarkoittamalla tavalla hyväksyttävänä.¹⁵⁰

Tarkastellaan seuraavaksi, olisiko pankki saanut joka tapauksessa ennakkomaksua vastaavan suorituksen. KKO katsoi, että A:n T:hen kohdistuvan tilityssaataavan ansaitsemiseksi ei riitä vielä se, että A oli täyttänyt oman suoritusvelvollisuutensa toimittaessaan nahkoja toimitussopimuksen mukaisesti T:lle, sillä T:n tehtävänä oli sopimuksen mukaan myydä nahat A:n lukuun. Toisin sanottuna A:lle syntyy tilityssaatava vasta, kun T myy nahat eteenpäin ja samalla tavalla sitova panttioikeus A:n muihin velkoihin nähden voi syntyä vasta kun nahat myydään eteenpäin. Tästä syystä KKO katsoo, että nahkojen myyntiin perustuvan tehokkaan panttioikeuden syntymisen kannalta on ratkaisevaa, että nahat on myyty ennen A:n konkurssiin asettamista. Pankki ei KKO:n mukaan näyttänyt, että T olisi myynyt ennen A:n konkurssiin asettamista niin paljon nahkoja, että pankki olisi saanut joka tapauksessa 850 000 markan velan maksua vastaavan suorituksen. Näin ollen ei voitu myöskään katsoa, etteikö ennakkomaksusta olisi voinut aiheutua vahinkoa A:n muille velkojille.¹⁵¹

KKO ei myöskään muuttanut hovioikeuden tuomiolauselmaa siitä, että pankki veloitettiin peräyttämään yhteensä noin 308 000 markkaa takaisin A:n konkurssipesään. A oli pantannut pankkitilin pankille, mihin maksettiin nahoista saatuja myyntituloja. Pankki oli ennen konkurssin alkua tilille kertyneillä noin 308 000 markalla kuitannut konkurssin alkamisen jälkeen omia saataviaan maksetuksi. Summa oli peräytettävissä takaisinsaantilain 14 §:n nojalla, sillä maksut olivat tulleet tilille kolme kuukautta ennen konkurssin alkua, jolloin niihin liittyvät panttaukset olivat vasta päteväytyneet. Panttaussitoumus oli kuitenkin tehty jo 6–8 kuukautta ennen tätä, eikä asiassa ollut esitetty hyväksyttävää

¹⁵⁰ Tikkanen, 2006: 314

¹⁵¹ KKO:2005:131

syytä sille, panttauksen suorittamiseksi tarpeelliset toimet olisi voitu katsoa suoritetuiksi ilman aiheetonta viivytystä.¹⁵²

Takaisinsaantia käsiteltäessä, on vielä hyvä mainita TakSL 5 §:n mukainen yleinen oikeustoimen takaisinsaantiperuste. Kyseisessä kohdassa on kirjattu seuraavasti: ”Oikeustoimi peräytyy, jos sillä yksin tai yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa on sopimattomasti suosittu velkojaa toisten velkojien kustannuksella, siirretty omaisuutta pois velkojien ulottuvilta tai lisätty velkoja velkojien vahingoksi. Peräytymisen edellytyksenä on, että velallinen oli oikeustointa tehtäessä maksukyvytön tai että oikeustoimi osaltaan johti velallisen maksukyvyttömyyteen” ja ”lisäksi edellytetään, että toinen osapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää maksukyvyttömyydestä tai ylivelkaisuudesta taikka oikeustoimen merkityksestä velallisen taloudellisille oloille sekä seikoista, joiden vuoksi oikeustoimi oli sopimaton.”¹⁵³

6.4 Etuoikeusjärjestyksen määrytyminen

Saatava kuuluu myyjäyryksen varallisuuden piiriin. Pantattu saatava voidaan siis pantata, mutta kysymykseen tulee, onko rahoittajalla vai ulosmittausvelkojalla etusija ulosmitattavaan saatavaan.¹⁵⁴

Esineoikeudellinen etusija ulosmittausvelkojaa vastaan saavutetaan, kun panttauksesta on tehty velalliselle asianmukainen panttausilmoitus ennen vakuuden ulosmittauksesta tehtyä asianmukaista ilmoitusta. Normaalisti rahoittaja saa kyseisen etusijan, kun panttausilmoitus tehdään tosiasiallisesti velalliselle samanaikaisesti, kun saatava on siirretty rahoittajalle vakuudeksi ja luototettavaksi.¹⁵⁵ Vielä ansaitsemattoman saatavan etusija

¹⁵² KKO:2005:131

¹⁵³ Finlex, Laki takaisinsaannista konkurssipesään 26.4.1991/758

¹⁵⁴ Tepora, 2013: 315

¹⁵⁵ Tepora, 2013: 315

ratkeaa sillä, kumpi tekee ensimmäisenä panttausilmoituksen tai ilmoituksen ulosmittauksesta.¹⁵⁶

Jos rahoittaja ostaa myyjäyrytykseltä laskusaatavat, eivät ne enää luonnollisesti kuulu myyjän konkurssipesän varallisuuspiiriin eikä niitä voi täten ulosmitata. Luovutuksesta olisi tärkeä tehdä ilmoitus velalliselle viimeistään ennen saatavan ulosmittausta, jotta saatavan luovutuksesta omistajanvaihdostarkoituksessa tulisi myyjäyrytyksen velkojia sitovaksi.¹⁵⁷

6.5 Ostajan väitteentekomahdollisuus

Ostajan väitteentekomahdollisuuteen ja väitesuojaan liittyen on Korkein oikeus antanut ennakkopäätöksen KKO 1996:128. Kyseisessä tapauksessa rahoitusyhtiö A ja huolintayhtiö B olivat tehneet factoringsopimuksen B:n kaikista asiakassaatavien siirtämisestä A:lle luototusta varten. B toimitti asiakasyritys C:n puolesta tuotteita Ruotsista Suomeen, ja laskutti C:tä tähän liittyen erinäköisistä veroista, tulleista ja kuluista. Saatavat oli siirretty laskussa A:lle ja C maksoi sopimuksenmukaisesti laskun A:lle. Myöhemmin B asetettiin konkurssiin, eikä se ollut maksanut kyseisiä maksuja tullilaitokselle. Tullilaitos vaati maksuja C:lta, joka vastaavasti vaati maksujen palautusta A:lta.¹⁵⁸

Ostajan väitesuojan kannalta yksi olennaisimmista lainkohdista on VKL 27 §:stä ilmenevä periaate, jonka mukaan tavallisen saatavan siirronsaaja ei voi saada parempaa oikeutta, kuin siirtäjällä oli. Tämä siis tarkoittaa, että velallinen voi tehdä samat väitteet siirronsaajaa kohtaan, kuin siirtäjää.¹⁵⁹ VKL 27 § on dispositiivinen säännös väiteoikeutta koskien, josta velallinen voi luopua niin sanotulla Cut off -lausekkeella.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Tepora ym, 1994: 138

¹⁵⁷ Tepora, 2013: 316

¹⁵⁸ KKO 1996:128

¹⁵⁹ Saarnilehto, 1997: 479

¹⁶⁰ Tuomisto, 2015: 195

Kyseessä olevassa oikeustapauksessa asiakasyritys C joutui maksamaan itse kertaalleen tullimaksut, jotka oli jo maksanut rahoittajalle A. C oli siis maksanut liikaa. Ongelma liittyi siis siihen, voiko VKL 27 §:stä johtavaa periaatetta soveltaa myös maksun palautukseen siirronsaajalta.¹⁶¹

Korkein oikeus katsoi, että A oli velvollinen palauttamaan maksun C:lle B:n sopimusrikkomuksen vuoksi. Päätöstä se perusteli sillä, että velallisen suoja jäisi vaillinaiseksi, jos hänelle ei myönnettäisi oikeutta tehdä myös perussuhdetta koskevia vaatimuksia. Tämä pätee erityisesti kyseisessä tapauksessa, sillä C:llä ilmeni aihe reagoida vasta, kun oli täyttänyt sopimusvelvoitteensa. Korkein oikeus viittasi päätöksessään myös kuluttajasuojalain 7 luvun 13 §:n 1 momenttiin, joka tuki edellä mainittua periaatetta.¹⁶² Rahoittajan perusteet kanteen kiistämiseksi ja kumottu raastuvanoikeuden päätös eivät pitäneet maksun palautusta perusteltuna siksi, että B:n konkurssipesä ei olisi ollut velvollinen palauttamaan maksua, eikä siis samat oikeudet perinyt A ollut tähän velvoitettu myöskään.

Korkeimman oikeuden päätöstä voidaan lähestyä myös perusteetonta etua koskevilla säännöillä. Siirtäjällä ei ensinnäkään ollut oikeutta saada suoritusta laiminlyötyjen maksujen osalta. Siirronsaaja oli saanut samat oikeudet, joten hänelläkään ei ollut oikeutta saada suoritusta. Siirronsaaja oli maksun seurauksena saanut perusteetonta etua.¹⁶³

6.6 Cut off -lausekkeen käyttö

Luonnollinen lähtökohta factoringrahoituksessa on, että myyjän oikeussuhde asiakasyritykseen siirtyy rahoittajalle VKL 27 §:n mukaisesti. Cut off -lausekkeen käyttö sopimusehdoissa merkitsee poikkeusta tästä pääsäännöstä. Ehdon käytön seurauksena rahoittaja saa paremman oikeuden, kuin mitä myyjällä oli.¹⁶⁴

¹⁶¹ Saarnilehto, 1997: 479

¹⁶² KKO 1996:128

¹⁶³ Saarnilehto, 1997: 480

¹⁶⁴ Hakkola, 2007: 822

Cut off -lausekkeesta huolimatta voidaan yleensä vedota kuitenkin saatavien perusteena olevan sopimuksen pätemättömyyteen, sillä pätemättömyysperuste rasittaa myös sopimukseen sisältyvää Cut off -lauseketta. Sen lisäksi on tärkeää huomioida, rahoittajan asema huomioiden, että yksittäistapauksessa lauseke voidaan katsoa kohtuuttomana, jos rahoittaja on esimerkiksi itse törkeällä huolimattomuudellaan vaikuttanut ostajan kärsimään tappioon.¹⁶⁵

Väiteoikeuden poistava Cut off -lauseke on tyypillisesti se, mihin oikeuskirjallisuudessa-kin viitataan Cut off -lausekkeilla. Sillä suljetaan pois VKL 27 §:n tarkoittama asiakasyrityksen väitesuoja. Eli, kun asiakas sitoutuu Cut off- lausekkeen sisältävään sopimukseen, luopuu hän oikeudestaan esittää perussuhteesta johtuvia väitteitä rahoittajaa kohtaan. Näin ollen hän joutuu tekemään suorituksen rahoittajalle, vaikka olisi voinut pidättäytyä maksusta alkuperäiselle myyjälle.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Tuomisto, 2015: 195

¹⁶⁶ Hakkola, 2007: 826

7 Yhteenvetoa factoringrahoittajan riskienhallinnasta

Factoringrahoitus antaa erinomaisen tilaisuuden yrityksille vapauttaa käyttöpääomaansa ja rahoittajille keinon laajentaa palvelu- ja ansaintamahdollisuuksiaan. Sen hyötyihin lukeutuu myös mahdollisuus syventää asiakassuhteita tarjoamalla asiakkaille factoringrahoitukseen liittyviä liitännäispalveluja. Rahoitus- ja panttaussuhteen koko elinkaareen liittyy luonnollisesti kuitenkin paljon erilaisia riskejä, joita vastaan rahoittaja voi pyrkiä turvaamaan niin oikeusasemansa, kuin myös estämään liiketaloudelliset menetykset.

Factoringrahoittajan riskienhallinta alkaa jo ennen varsinaisen asiakassuhteen perustamista. Rahoittajan on ensinnäkin tehtävä päätös, minkälaista factoringtoimintaa se haluaa harjoittaa: Ostetaanko vai pantataanko myyntisaatavia. Jo tähän rajavetoon liittyy erilaisia vastuita, mutta suurin ero liittyy luottoriskin omaksumiseen. Yleensä factoringrahoituksessa kuitenkin pantataan laskusaatavat luoton saamiseksi.

Rahoittajan on myös luonnollisesti tehtävä päätös, ketkä se haluaa ottaa asiakkaikseen ja mitkä saatavat se hyväksyy panttaussopimuksen piiriin. Factoringrahoitusjärjestely lähtee käyntiin asiakkaan yhteydenotosta, jossa rahoittajan on suotavaa selvittää asiakasyrityksen toimiala, liiketoimintatiedot, sekä esimerkiksi alan tyypillisimmät maksuehdot.

Saatavien osalta rahoittajan on päätettävä, hyväksyykö se panttauksen piiriin ansaitut vai myös ei-ansaitut saatavat. Ansaitsemattomiksi saataviksi kutsutaan saatavia, joissa myyjäyrittäjä ei ole vielä toteuttanut suoritusvelvollisuuttaan. Niihin liittyy rahoittajan kannalta huomattava riski, jonka takia niitä ei kannata lähtökohtaisesti sisällyttää panttauksen piiriin. Niissä suurimmat riskit liittyvät sivullisensuojan puutteeseen erityisesti konkurssin aikana tehtyihin suoritusvelvollisuuksiin.¹⁶⁷ Sen lisäksi ei ole takeita, että myyjäyrittäjä lopulta toteuttaa oman suoritusvelvollisuutensa.

¹⁶⁷ Saarnilehto ym, 2006: 194

Factoringrahoitukselle ominainen riski on tekaistut laskut ja muut näihin liittyvät petokset ja väärinkäytökset. Niihin liittyvien riskien hallitseminen vaatii rahoittajalta erityistä huolellisuutta hyväksyessä saatavia panttauksen piiriin. Tekaistujen laskujen siirtäminen rahoittajalle luototettavaksi voi onnistua erityisesti siitä syystä, että rahoittajan voi olla vaikea valvoa ja todentaa kaikkia laskuja niiden suuren lukumäärän takia.¹⁶⁸

Väärinkäytösten riskienhallinta lähtee asiakkaiden valinnasta ja liiketoiminnan varmistamisesta. Tämä voidaan toteuttaa erinäisillä Know-Your-Customer-toimilla, joilla varmistetaan siitä, että asiakkaat ovat keitä väittävät ja liiketoiminta on legitiimiä.¹⁶⁹

Vaikka asiakkaat vaikuttaisivatkin luotettavilta ja heidän liiketoimintansa legitiimiltä, laskuihin liittyy silti petoksen riski. Tähän liittyvää riskiä voidaan pyrkiä torjumaan laskujen todentamisella. Yleensä laskuja on paljon, jonka takia ei ole mielekästä tai mahdollistaakaan todentaa kaikkia laskuja. Rahoittaja voi kuitenkin todentaa kohdennetun otoksen laskuja esimerkiksi arvon tai maksuehtojen perusteella. Näiden osalta rahoittaja voi soittaa laskutettavalle ja varmistaa, että laskut ovat oikeita ja velallisen odotuksen mukaisia.¹⁷⁰

Seuraavaksi rahoittaja luo puitesopimuksen asiakkaan kanssa, jolla perustetaan laskusaataviin liittyvä panttaussuhde. Tähän sisältyvät riskit ovat lähinnä yleisesti sopimiseen liittyviä riskejä ja huomioita. Rahoittajan on esimerkiksi huomioitava vakioehtoisin liittyvä korostamisvelvollisuus tai erikseen mainittava, mitkä vakioehdot eivät sisälly sopimukseen, kun rahoittaja haluaa käytettävän yksilöllisiä sopimusehtoja.¹⁷¹

¹⁶⁸ Tepora, 2022: 297

¹⁶⁹ Day, 2020

¹⁷⁰ Day, 2020

¹⁷¹ Hemmo ym, 2019

Kun factoringsopimus on tehty, rahoittajan on tehtävä julkivarmistus, jotta panttioikeus saa sille tarkoitetun oikeusvaikutuksen. Tämä on yksi tärkeimmistä vaiheista, jolla rahoittaja turvaa oman oikeusasemansa suhteessa pantinantajan muihin velkoihin.¹⁷²

Julkivarmistuskeinoista factoringrahoituksessa käytetään siirtoilmoitusta. Siirtoilmoitukselle ei ole sinänsä asetettu muotovaatimuksia, mutta sisällöllisesti siitä on käytävä ilmi, että saatava on luovutettu tai pantattu, uuden siirronsaajan nimi ja saatava pitää olla tarpeeksi yksilöity. Yleisesti tämä toteutetaan myyjärytyksen toimesta leimaamalla laskuun uusi siirronsaaja. Siirtoilmoituksen jälkeen ostaja ei voi enää pätevästi maksaa velkaansa pantinantajalle.¹⁷³

Siirtoilmoituksen avulla rahoittaja turvaa myös oikeutensa saatavaan, jos myyjärytys asetetaan konkurssiin. Kunhan siirtoilmoitus on tehty velalliselle ennen konkurssiin asettamista, rahoittaja saa velkojansuojaa ja etusijan pantattuun saatavaan verrattuna muihin ulosmittausvelkoihin.¹⁷⁴¹⁷⁵

Rahoittajan on myös tärkeä ottaa huomioon ostajan väitesuoja ja väitteentekomahdollisuus. Näitä on käytetty myyjän maksukyvyttömyystilanteissa ja niiden huomioiminen on yksi erityinen osa rahoittajan riskienhallintaa.

VKL 27 §:stä ilmenevä periaate on ostajan väitesuojan kannalta yksi olennaisimmista lainkohdista. Sen mukaan tavallisen saatavan siirronsaaja ei voi saada parempaa oikeutta, kuin siirtäjällä oli. Tämä siis tarkoittaa, että velallinen voi tehdä samat väitteet siirronsaajaa kohtaan, kuin siirtäjää.¹⁷⁶

¹⁷² Tammi-Salminen, 2015: 269

¹⁷³ Tepora ym, 1994: 72,75-76

¹⁷⁴ Tepora, 2013: 312

¹⁷⁵ Tepora ym, 1994: 138

¹⁷⁶ Saarnilehto, 1997: 479

Edellä mainittu VKL:stä ilmenevä periaate on riski rahoittajalle erityisesti niissä tilanteissa, joissa alkuperäinen myyjä ei ole tuottanut omaa suoritusvelvollisuuttaan täysin. Näissä tapauksissa rahoittaja voi joutua täyttämään alkuperäisen suoritusvelvollisuuden, vaikka se ei hänelle olisi alun perin kuulunut. Näitä tilanteita vastaan rahoittaja voi käyttää Cut off -lauseketta.

Cut off -lausekkeella suljetaan pois VKL 27 §:n tarkoittama asiakasyrityksen väitesuoja. Eli, kun asiakas sitoutuu Cut off- lausekkeen sisältävään sopimukseen, luopuu hän oikeudestaan esittää perussuhteesta johtuvia väitteitä rahoittajaa kohtaan. Näin ollen hän joutuu tekemään suorituksen rahoittajalle, vaikka olisi voinut pidättäytyä maksusta alkuperäiselle myyjälle.¹⁷⁷

Rahoittajan kannalta riskienhallinnan tarve päättyy luonnollisesti, kun osapuolet ovat täyttäneet omat sopimusvelvoitteensa ja factoringisopimus lakkaa. Vaikka factoringrahoitus pitää sisällään lukuisia riskejä rahoittajan näkökulmasta, voidaan riskejä pyrkiä hallinnoimaan edellä mainituilla keinoilla. Parhaimmillaan factoringrahoitus tarjoaa oivan tulonlähteen ja mahdollisuuden kehittää kahdenvälisiä kumppanuussuhteita vuosiksi eteenpäin.

¹⁷⁷ Hakkola, 2007: 826

8 Lähteet

- Björk, T. (1983). *Om factoring*. Svensk Juristtidning. Noudettu 2.9.2019 osoitteesta <https://svjt.se/svjt/1983/325>
- Claro, P. (2019). *Five Types of Fraud in Factoring and Ways to Prevent Them*. A public cation of the international factoring association. Commercial Factor. Elokuu 2019, vol 21, no 4. Noudettu 14.4.2024 osoitteesta: https://www.factoring.org/files/commercial_factor08-19.pdf
- Day, K. (2020). *The Keys to Factoring Fraud Prevention*. IFA Commercial Factor. Noudettu 17.10.2023 osoitteesta <https://magazine.factoring.org/magazine-articles/du29cf9a6b5s6hyzbpmi3zvutnntj>
- Edwards, D., Owusu-Manu, D., Baiden, B., Badu, E. & Love, P. (2017). *Financial distress and highway infrastructure delays*. Journal of Engineering, Design and Technology. <https://doi.org/10.1108/JEDT-02-2016-0006>
- Eskola, J., Heikkinen, H. L. T., Ilmonen, K., Kiviniemi, K., Laine, T., Rajala, R. (2001). *Ikku noita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus: [Jyväskylän yliopisto].
- FCI (2022). *Evolution of Global Factoring Volume (in Euro billions)*. FCI. Noudettu 7.12.2022 osoitteesta https://fci.nl/en/industry-statistics?language_content_entity=en
- FCI Annual Review (2019). *Factoringrahoituksen volyymin vertailu maittain*. FCI. Noudettu 7.12.2022 osoitteesta <https://fci.nl/en/media/167/download>
- Fruchtman, R. & Malaket, A. (2020). *Legal update on The UN Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*. Mayer Brown. Noudettu 10.12.2022: <https://www.mayerbrown.com/-/media/files/perspectives-events/publications/2020/05/the-un-convention-on-the-assignment-of-receivables.pdf>
- Glivanos, I. (2002). *An introduction to International Factoring & Project Finance*. University of Kent. Noudettu 24.11.2022 osoitteesta <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/854/>
- Hakkola, E. (2007). *Näkökohtia Cut off – lausekkeista factoringrahoituksessa rahoittajan*

- riskienhallinnan kannalta*. Defensor Legis, 2007/6. Noudettu 02.11.2023 osoitteesta https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/defensor_legis/4946.pdf
- Havansi, E. (1992). *Esinevakuusoikeudet: Panttioikeus, pidätysoikeus, omistuksenpiidätys, vakuusluovutus*. Lakimiesliiton kustannus.
- Hemmo, M., & Hoppu, K. (2006). *Sopimusoikeus*. WSOYpro.
- Hirvonen, A. & Walta, V. (2019). *Luotonanto pankkisektorin ulkopuolelta kasvussa*. Suomen pankki. Noudettu 5.11.2023 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/artikkelit/luotonanto-pankkisektorin-ulkopuolelta-kavussa/>
- Hirvonen, A. (2011). *Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Noudettu 12.2.2024 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/20149471-38b2-4cc8-94b7-2f6b3feed81d/content>
- Hoppu, E., & Hoppu, K. (2011). *Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet* (13. painos.). Talentum.
- Kaisto, J. & Tuomisto, J. (2018). *Vakuuden peräyttämistä erityisesti factoringin näkökulmasta*. Defensor Legis 3/2018. Noudettu 13.12.2023 osoitteesta https://www.edilex.fi/defensor_legis/188260001
- Klapper, L. (2005). *The Role of Factoring for Financing Small and Medium Enterprises*. Development Research Group: The World Bank. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2006.05.001>
- Konkurssilaki 20.2.2004/120. Finlex. Noudettu 22.11.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040120>
- Laki luottolaitostoiminnasta 8.8.2014/610. Finlex. Noudettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140610>
- Laki takaisinsaannista konkurssipesään 26.4.1991/758. Finlex. Noudettu 27.11.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1991/19910758>
- Li, Y., & Gu, C. (2018). *Factoring policy with constant demand and limited capital*. International Transactions in Operational Research. Volume 27, Issue 6. <https://doi.org/10.1111/itor.12514>
- Martikainen, T., Sinivuori, E., & Martikainen, M. (2009). *Rahoituksen perusteet* (7. uud.

p.). WSOYpro.

- Mizan, A. N. K. (2011). *Factoring: a better alternative of international trade payment methods*. ASA University Review. Vol. 5 No. 2. Noudettu 28.11.2022 osoitteesta https://www.academia.edu/31420117/Factoring_a_Better_Altenative_of_International_Trade_Payment_Methods
- Niemi, M. (2014). *Luotto-oikeus: luottotyypit, perintäprosessit ja takaisinsaanti*. Talentum.
- Niskanen, J., & Niskanen, M. (2016). *Yritysrahoitus*. Edita.
- Nisumaa, T. (2018). *Myyntisaatavaraohitus käyttö pääoman lähteenä*. Finnrisk. Noudettu 08.09.2021 osoitteesta <https://www.finnrisk.fi/myyntisaatavien-rahoitus-kayttopaaoman-lahteenä/>
- Rahoittamo.fi. *Yrityksestämme – Rahoittamo Oy*. Noudettu 30.3.2024. osoitteesta https://www.rahoittamo.com/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw8J6wBhDXA-RIsAPo7QA-aEFa_zY4eCzhOpJJUTUb7OnMoh-KZWqPpGZV87d8D1Lx3Nyb3cmM4aAr-QEALw_wcB
- Tammi-Salminen, E. (2015). *Esinevakuusoikeuden perusteet*. Talentum Pro.
- Tepora, J. (2022). *Rahoitusmuodot ja vakuudet*. Helsingin Kamari Oy.
- Tepora, J. (2013). *Rahoitusmuodot ja vakuudet*. Lakimiesliiton kustannus.
- Tepora, J., Kaisto, J. & Hakkola, E. (2016). *Esinevakuudet*. Helsingin Kamari Oy.
- Tepora, J., Kaisto, J. & Hakkola, E. (2009). *Esinevakuudet*. Lakimiesliiton kustannus.
- Tepora, J. & Takki, T. (1994). *Factoring*. Lakimiesliiton kustannus.
- Tikkanen, T. (2006). *Panttaus – Konkurssi – Takaisinsaanti konkurssipesään*. Defensor Legis 2/2006. Oikeustapauskommentti. Noudettu 15.12.2023 osoitteesta https://www.edilex.fi/defensor_legis/31850009
- Tuomisto, J. (2021). *Takaisinsaanti* (4., uudistettu painos.). Alma Talent.
- Tuomisto, J. (2015). *Saatavan panttaus* (1. painos.). Talentum.
- Unidroit Convention on International Factoring (Ottawa, 1988). Explanatory Note by the UNIDROIT Secretariat (2011)*. UNIDROIT. Noudettu 25.10.2022 osoitteesta <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Factoring-explanatory-note-e.pdf>

United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade

(2001). United Nations. Noudettu 25.10.2022 osoitteesta <https://uncitral.un.org/en/texts/securityinterests/conventions/receivables>

Saarnilehto, A. (1997). *KKO 1997:60. Oikeudenkäyntimenettely. Riita-asia. Takaus. Ta kauksen vanhentuminen*. Lakimies 6/1997. Oikeustapauskommentti. Noudettu 15.1.2024 osoitteesta [https://www.edilex.fi/lakimies/20090014?classIds\[\]=495&offset=33801&perpage=100&sort=timedesc&searchSrc=1&advancedSearchKey=1313165](https://www.edilex.fi/lakimies/20090014?classIds[]=495&offset=33801&perpage=100&sort=timedesc&searchSrc=1&advancedSearchKey=1313165)

Saarnilehto, A. & Viljanen, M. (2006). *Toimintavakuuden antajan ja factoringrahoittajan suhde – kumpi maksaa?*. Lakimies 2/2006. Noudettu 15.1.2023 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/3210.pdf>

Status: United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade (2022). United Nations. Noudettu 5.12.2022 osoitteesta <https://uncitral.un.org/en/texts/securityinterests/conventions/receivables/status>

Svea (2019). *Laskujen ostopalvelu: miten laskujen osto toimii käytännössä?* Noudettu 9.12.2022 osoitteesta <https://www.svea.com/fi/fi/yritykset/yritysblogi/lue/laskujen-ostopalvelu-miten-laskujen-osto-toimii-kaytannossa/?hsCtaTracking=a3bfb508-bdec-4ee9-ac93-a9db6162ca09%7Cf320fb61-5a19-42c6-ae2f-45b998c3d89e>

Yritystulkki.fi. *Käyttöpääoma*. Noudettu 3.1.2022 osoitteesta <https://www.yritystulkki.fi/fi/alue/oulu/aloittavayrittaja/rahoitus/kayttopaaoma/>

Worthy, R. (2003). *Factoring: Modern American Style*. PPT Slide 13. Noudettu 28.9.2022 osoitteesta <https://www.slideserve.com/zamora/factoring-modern-american-style-powerpoint-ppt-presentation>)

9 Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Uuden asiakkaan yhteydenotosta rahoitus jopa 2 tunnin kuluessa. Mitkä ovat asioita, mihin kiinnitätte huomiota?
2. Teillä on myös ilmeisesti niin, että hyväksytte vain toteutuneita saatavia, missä myyjä on suorittanut oman suoritusvelvollisuutensa?
3. Maksukyvyttömyystilanteet. Onko ollut ongelmatilanteita, jossa myyjä tai asiakas menee konkurssiin tai yrityssaneeraukseen? Miten otatte huomioon nämä tilanteet?
4. Teillä on myös laskujen ostoa?
5. Miten siirtoilmoitus merkitään?
6. Onko muita palveluja esim. ostoreskontrahoitoa?

Liite 2. Oikeustapausluettelo

Korkein oikeus

KKO 1982 II 77	45, 52
KKO 1989:53	47
KKO 2017:64	52
KKO 1996:128	57–58
KKO 2005:131	53–56

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2013:129	22
KHO 2022:17	22-23